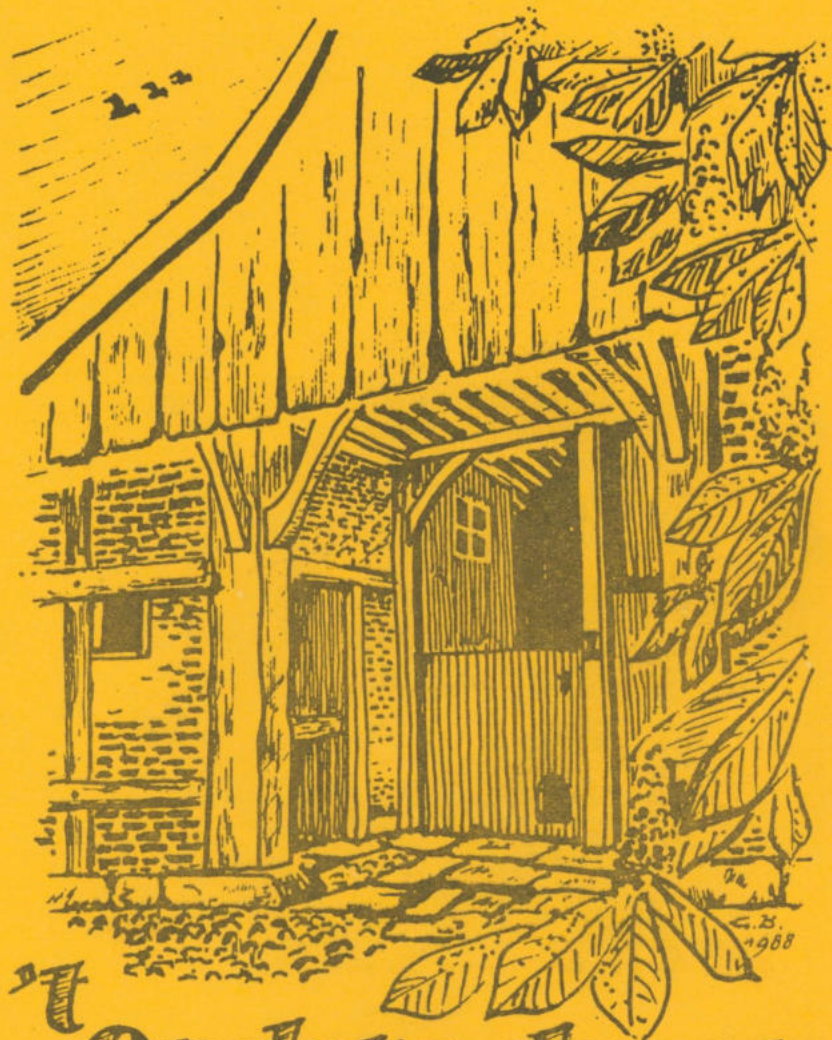

Onderschoep

Contactorgaan van de Stichting Heemkunde Denekamp

13 e jaargang 1991 nr. 2

ISSN 0920-864 X

't ONDERSCHOER

De oude Twentse boerderijen hadden vaak een onderschoer, als een soort portaal vóór de poortachtige hoofdtoegang naar de deel. Deze toegang was voorzien van de dubbele "niendeurn", welke aaneensloten tegen de uitneembare middenstijl: n stiepel.

De stiepel kon zijn voorzien van het huismerk of een andere versiering. Bovendien had de stiepel een figuurlijke betekenis. Daarin bleef immers eens het 'broadspit' steken, dat een 'huun' of 'huunenwiefke' een brutale boerenknecht nagooide. Als n stiepel verwijderd was konden de volgela-den oogstwagens er doorrijden tot onder 't slop'. In het stiepelgat sloot 'de Lappe' uit het Aams-veen het blauwe dämpke dat de zwarte dood veroorzaakte. In Ootmarsum trekt men bij het 'vlög-geln' um n stiepel.

Door het hoondergat van de niendeur konden de laatste kippen naar binnen. De hofhond Siep of Pollo kon ook 's nachts een oogje houden op het erf achter het huis. De boer zelf tenslotte kon veilig uitkijken 'oawer n ondersten niendeur'.

Het onderschoer was een veilige schuilplaats bij slecht weer. Vaak ook diende het als bergplaats voor het dagelijkse gerief, zoals 'n riesbessem, zicht, strikhaakn, ploogstraampn en de peerde-zellns'.

Menig boerenzoon zal in het onderschoer zijn liefde verklaard hebben 'an zien wich', dat dan vaak weer leidde tot een 'brulfte' en tot het voortbestaan van het Twentse geslacht.

Kortom, het onderschoer had in het leven van de Twentenaar een functie van verbinding tussen binnen en buiten. Het was een veilige bewaarplaats, het leende zich goed als uitzichtpunt en het bood plaats voor menselijke contacten. Daarom dit Onderschoer als symbool van het streven van de

Stichting Heemkunde Denekamp.

Idee voor Onderschoer als titel voor dit blad en tekst is van J.A.Veldhuis te Denekamp (1918-1979). De omslagtekening is van Gerh.Broekhuis te Denekamp.

13 e jaargang 1991 nr. 2**'t ONDERSCHOER**

't Onderschoer verschijnt vier keer per jaar, aan het eind van elk kwartaal en wordt toegezonden aan de donateurs.

OPLAGE

De oplage bedraagt 1250 stuks. Abonnementsprijs: f.17,50 per jaar.

Losse nummers: f.6,- exclusief verzendkosten. Verkrijgbaar bij 't Heemhoes en bij enkele boekhandels in de regio.

KOPY

Kopy voor dit blad moet drie maanden voor verschijning ingeleverd worden bij de redactie, p/a Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp.

Publikaties blijven eigendom van de auteur. Overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan na toestemming van de schrijver of de redactie van dit blad.

REDACTIE

H.J.Asma, Willem Wegewartstr.1, 7591 TZ Denekamp; tel.(05413) 2434.

H.C.M.Boink-Wagenvoort, Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp.

W.A.J.Nijhuis, Kasteellaan 4, 7591 PI Denekamp, tel.(05413) 1453.

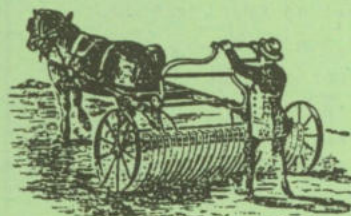
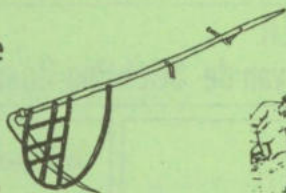
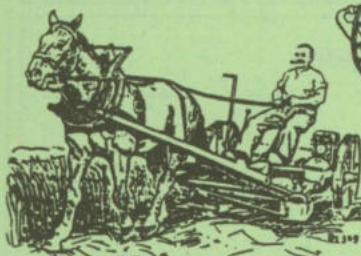
J.A.den Ouden, de Roerdomp 42, 7591 JB Denekamp; tel.(05413) 2800.

H.Boink, Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp; tel.(05413) 2261; (eindredacteur).

in dit nummer

- 1 n Woord van te veurtn.
H.Boink
- 3 Niejs van 't Heemhoes.
- 9 Uit de krant van nu.
H.Asma
- 11 Voor u, door u.
H.Boink
- 15 Schoolmeester Van Teeffelen in Breklenkamp.
H.Boink
- 25 De eerste Nederlandse champignonkwekerij
H.Asma
- 27 Herinneringen aan het verzet in Denekamp in 1940-1945 (III).
J.A.Veldhuis
- 35 Het bodemarchief bedreigd.
H.Scholte Lubberink
- 37 Onze straatnamen.
H.Boink, W.A.J.Nijhuis en J.A.den Ouden
- 39 Beperking Alcoholgebruik in 1834.
H.Boink
- 43 Weidevogels.
W.A.J.Nijhuis
- 49 Goederen Stift Weerselo.
J.A.den Ouden
- 51 Het erve Lölf.
R.F.A.Rorink
- 59 Huwelijksvoorwaarden 1712.
H.Boink

Landbouw in de spiegel van de historie

Zaaien met verwachtingen hoogst
Hartje zomer landbouwoogst

Sikkels blinken, sikkels klonken
Waar nu zware combines ronken

Waar eens het gras met de zeis
werd neergemaaid
Is het nu de klepelmaaier
die in tempo overwaait

Waar vroeger dagenlang werd geploeterd
met zicht en strikhaak
Hebben nu reusachtige machines
deze taak

Boerenleven vandaag de dag
Van menskracht naar machinekracht.

Er is een tijd geweest dat "papiertjes prikken in bos en plantoen" een aardige milieubeschermingsactiviteit was. Simpelweg met een groepje mensen de rommel opruimen, die anderen achter lieten. Vele beetjes helpen immers. Je hoort er niet meer over. Het is kennelijk verleden tijd.

Er is ook wel iets veranderd. We hebben ontdekt dat er veel onzichtbaars is in ons milieu, dat opgeruimd moet worden. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan de gifbelten, die telkens nog weer "ontdekt" worden. Er valt dan ook wel wat anders op te ruimen dan papiertjes in het bos.

En dat er nogal wat aan de hand is met ons leefmilieu, kunnen we maar al te goed weten. We horen en lezen over stervende bossen, zure regen, loodvrije benzine, mestoverschotten, waterverontreiniging, chemische afvallozing in rivieren en dumpen van scheepsladingen troep op zee. We zijn nogal eens geneigd de schuld van alle ellende van tegenwoordig aan "de grote jongens", de industrie te geven.

Weliswaar zorgt de industrie voor een grote afvalberg,

maar wij met onze huishoudens kunnen er ook wat van! Het gewone huishoudelijke afval kan echter redelijk onschadelijk zijn, als we er acht op slaan. Zo is gescheiden inzamelen een goede zaak. Veel van het huishoud-afval kan via hergebruik best goed terecht komen.

Het zijn vaak kleine dingen, die ons kunnen aanzetten tot praktisch milieubeheer. Dichtbij huis. Zo simpel, dat menigeen de vraag stelt: Helpt dan nou een beter milieu te krijgen?

Wat denkt u van wat zuiniger omgaan met het waterverbruik? En dat beetje verfverdunder, moet dat nu door de gootsteen? Dat ene litertje olie, dat u weggooit, mag dan wel niets voorstellen, vergeleken bij de troep, die de industrie in het milieu brengt. Maar het is niet goed te praten. Trouwens spaarzaam omgaan met onze grondstoffen is toch niet teveel gevraagd?

Een ander belangrijk punt is verder dat wij consumenten kritischer moeten worden in ons koopgedrag. We zetten daarmee de fabrikant aan milieuvriendelijker te produceren. Deze zal rekening moeten houden met onze (kritische) wensen. De markt wordt immers beheerst door vraag en aanbod. In de winkels merken we de invloed van de consument al. Waar een kritiekloze consument zich misschien nog kan laten manipuleren door nadrukkelijke reclamemethodes, daar is de goed geïnformeerde koper dat zeker minder.

De niet zo bemoedigende uitzichten voor het milieu en de natuur roepen ons op tot actie. Natuur en mens vormen een leefgemeenschap, waarin alles met elkaar te maken heeft. Willen we de aarde goed overdragen aan ons nageslacht, dan zullen we met zijn allen serieus moeten werken aan een beter milieu. En daarvoor zijn glasbak en autocatalysator niet voldoende. Werken aan een beter milieu, is werken aan de toekomst! Ook dat is heemkunde. Of moeten we met het oog op morgen eigenlijk zeggen: dat is vooral heemkunde? Het kan dan ook niet vaak genoeg gezegd worden. Vele beetjes helpen toch wel, verbeter het milieu, maar begin bij jezelf!

Töt tookn keer.

NIEJS VAN T HEEMHOES

In deze rubriek wordt u door bestuur en redactie op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen de Stichting Heemkunde. Ook kunt u hierin o.m. nieuws vinden van werkgroepen, van excursies, lezingen en tentoonstellingen.

HEEMKUNDIGE ACTIVITEITEN

- * 18 augustus: fietstocht Heimatverein Löningen in Denekamp in samenwerking met St. Heemkunde (10-17 uur). Deelname: kosteloos; vooraf melden Heemhoes.
- * 24 augustus: Heimatavond in Metelen (12-22 uur) op de fiets heen 40km; met (fiets) bus terug. Deelname: kosteloos; vooraf melden Heemhoes.
- * 7 september: jaarlijkse fietstocht (päckesfahrt) van Heimatverein in Metelen (13-19 uur). Deelname om met (fiets)bus heen/terug te gaan: f.10,- p.p.; tot 16 jaar f.5,-; voor 24 augustus aanmelden Heemhoes.
- * 14 september: landelijke Open Monumentendag, waaraan ook Denekamp meedoet. Heemhoes + museum Huize Keizer zijn die dag open van 12-17 uur. Fiets- en autoroutes daar kosteloos verkrijgbaar vanaf 1 september 1991.

- * 19 november: najaarsbijeenkomst St. Heemkunde Denekamp in Zalencentrum Knippers; aanvang 20.00 uur. Thema: genealogie.

Musea

- Huize Keizer te Denekamp, tel. (05413) 1003.
Open: ma/vr 9-12, 14-16, zo 14-17.
Tentoonstelling t/m 15-9-1991.
- Een kinderdroom die bleef.
Poppen uit collectie Wiesje Spannenburg-Jansen uit Almelo en schilderijen van Harry Spannenburg.
- Over leven en werk van Johan Barthold Jongkind (1819-1891).
- Landbouwmachines in oogsttijd.
- Zestig jaar kogelwerpersbond afd. Twente.
- 6 okt. - 10 november 1991 schilderijen De Maar cs.
- Natura Docet te Denekamp, tel. (05413) 1325.
Museum open: Open: di/zo 10-17.
Tentoonstelling: t/m 20 oktober 1991 Dinosauriërs.
- Huis Singraven te Denekamp, tel. (05413) 1906

Open: di/vr 11-12uur;14-16uur;
za op afspraak.

Molens

Watermolen Singraven.

Open: op afspraak.

Nicolaasmolen te Denekamp.

Open: zaterdag 10-12.

Oortmanmolen te Lattrop.

Open: zaterdag 10-12.

Westerveldmöl te Tilligte.

Open: zaterdag 10-12.

Metelen:

Molenmuseum: o.a. watermolen;
houtzagerij, landbouwwerk-
tuigen, keukeninrichting,
kaasmakerij en sigarenfabri-
cage.

Open: 1e zondag van de maand
t/m november 12-18 uur.

Museum Eisenbahn Metelerland.

Open: 1e zondag v.d.maand.
12-18 uur.

Vogelpark Metelerheide.

Open: ma/zo 10-18.

H.Boink

NIEUWE DONATEURS

In de afgelopen periode mochten wij zestien personen als nieuwe donateur inschrijven, terwijl wij jammer genoeg drie personen moesten doorhalen omdat ze nog steeds niet de contributie over 1990 hadden afgedragen, ondanks diverse herinneringen. Het aantal donateurs komt daarmee op 978.

U ziet het; de belangstelling is nog steeds groeiende. En zo moet het ook, wij hebben nog veel meer mensen nodig, die ons willen steunen. Om de kosten hoeft niemand het te laten. Wij schuiven niet met de ons beschikbaar gestelde middelen, maar willen wel graag steeds wat meer en iets anders bieden.

De volgende personen heten wij dan ook van harte welkom als nieuwe donateur.

Mw.de Jong-Popma, Dennenweg 9, Lattrop; B.Fischer, Spittendijk 21, Denekamp; Mw.A.Bosch, Diepengoor 10, Denekamp; G. Teunissen, Nordhornsestraat 44, Denekamp; F.Langendonck, de Havik 81, Denekamp; P.A. Piek, de Klauwier 16, Denekamp; W.J.Horsthuis, Revijsstraat 97, Hengelo; B.van Deth, Brandlichterweg 33, Denekamp; J.G.J.Schulten, J.W.F.van Hartenstraat 3, Oldenzaal; B.J.Rikkink, Het Boerrichter 110, Losser; P.H.Borchert, Steenbokstraat 60, Hengelo; G.H.M.Aarnink, Knik 19, Denekamp; B.G.A.Suurenbroek, Averhofstraat 7, Denekamp; B.H.Peters, Mr.Berninkstraat 20, Denekamp; M.C.C.Kamphuis op Heghuis, Past.Knuifstraat 23, Denekamp; H.A.F.Meinders, Hanzeweg 29, Denekamp.

J.H.Zanderink.

WERKGROEP GESCHIEDENIS

De komende winter viert men in Tilligte het feit dat de r.k. parochie aldaar 100 jaar bestaat. Een van de activiteiten bij die gelegenheid is de uitgave van een boek, waarin de geschiedenis van de parochie van de afgelopen eeuw beschreven wordt. Omdat in zo'n betrekkelijk kleine gemeenschap "Kerkgeschiedenis" ook voor een groot deel "dorpsgeschiedenis" is, zal de inhoud van het boek zeker niet beperkt blijven tot een opsomming van wat er in die tijd in de kerk gebeurd is.

Namens de werkgroep geschiedenis heeft ondergetekende zitting in de kleine commissie, die de samenstelling van dat herdenkingsboek op zich heeft genomen. In dit verband zijn al diverse gesprekken gevoerd met vooral oudere inwoners van Tilligte. Het is de bedoeling dat de verhalen een plaats krijgen in het boek naast ondermeer veel en vooral oude foto's.

Dan wil de werkgroep uw aandacht vragen voor het project "grenzen", dat in 1992 op het programma staat. Daarvoor vragen we van alles wat ook maar enigszins te maken heeft met de grens in deze regio, zoals foto's, documenten, papieren, voorwerpen en niet te vergeten mondelinge en schriftelijke verhalen. Onze vorige oproep in 't Onderschoor heeft nog maar weinig resultaat opgeleverd, ondanks het feit dat in Denekamp toch veel mensen wonen, die wel het een en ander uit de omgeving van de grens meegemaakt hebben. We denken ondermeer aan mensen die dicht bij de grens wonen, die er een zaak hebben of hadden, die er werkten als douane, marechaussee of op een andere wijze. Verder aan degenen die aan de andere zijde van de grens gewerkt hebben en deze zodoende geregeld passeerden. Niet alleen de officiële grensovergang interesseert ons, zeker niet minder de groene grens van boven in Breklenkamp tot aan De Lutte.

H. Asma.

KERKUILENPROJECT

De kerkuil is na de zachte winters van de laatste paar jaar weer wat toegenomen. In de zomer van 1990 konden we 29 jonge kerkuilen ringen. Jammer genoeg heeft de korte, maar strenge winter van 1991 haar tol geëist. Van die 29 kerkuilen kwamen deze winter zes terugmeldingen. Het waren allemaal verkeersslachtoffers, die hun jachtterrein hadden verlegd naar de sneeuwrijke straten en bermen. Aangenomen mag worden dat er zelfs winter-slachtoffers zijn gevallen, die niet zijn gevonden of teruggemeld.

Ook kwam er een terugmelding van een kerkuil die op 22 juni 1981 als pullos (nestjongen)

was geringd in Breklenkamp. Deze kerkuil werd op 7 december 1990 in Bentheim (D) dood aangetroffen. De afstand, gerekend vanaf zijn geboorteplaats, bedroeg 21 km. De richting was 43 graden en de leeftijd, om precies te zijn, 3455 dagen. Zo zien we dat een kerkuil nog wel een behoorlijke leeftijd kan bereiken.

W.A.J. Nijhuis.

ONZE VOORJAARSBIJEENKOMST

Op maandagavond 18 maart 1991 hield onze Stichting haar traditionele voorjaarsbijeenkomst in zaal Knippers aan de Vledderstraat te Denekamp. De avond, die vanwege verhinderd van onze voorzitter geleid werd door de heer H.A. Meek, voorzitter van de werkgroep Flora & Fauna, stond in het teken van de natuur.

Na een welkomstwoord en enkele mededelingen kreeg de heer Klevering uit Ambt Delden het woord en de gelegenheid om de door hem gemaakte en te vertonen films in te leiden. Op de eerste film waren ondermeer kasteel Twickel en de tuinen te zien. In de volgende voorname-lijk de flora en fauna in de rest van dit ongeveer 5000 hectare grote landgoed. Uitvoerig kwamen ondermeer de levens en gedragingen van waterhoentjes, reigers en ijsvogels aan de orde. Omdat grote delen van deze film vanuit schuilhutten waren gemaakt, zagen de aanwezigen vele dingen van vogels en andere dieren, die men normaal niet te zien krijgt. Ook het geduld en de aandacht, die deze consul-ent van de vogelbescherming nodig heeft gehad om deze film te kunnen maken, kwamen in de vertoonde beelden heel duidelijk tot uiting. In een laatste filmpje liet Klevering nog zien hoe zo'n schuilplaats wordt opgezet en ingericht.

Aan het eind van de avond dankte de heer Meek de talrijk gekomen donateurs voor hun komst en de heer Klevering voor deze prachtige en geslaagde avond.

H.Asma.

SCHENKINGEN

In de afgelopen periode zijn de volgende schenkingen gedaan. Waar geen plaats vermeld wordt is schenker in Denekamp.

- * G.Borghuis: boekje "Nazihel".
- * J.Grobbe Oldenzaal: jubileumboekje O.W.C. 40 jaar 1948-1988; boekje afscheid Herman Snoeijink 1966-1990.
- * Mevr.v.d.Woude-v.d.Horst: 4 schoolfoto's.
- * Zr.Wirona Pigge: 8 boeken, 3 oude ansichtkaarten.
- * R.Rorink, Oldenzaal: beschrijving familiestamboom Boswerger-Leussink.
- * Mw.Johannink-v.d.Horst: 4 klapbroeken, 3 trappellzakken, 3 kindernachthemden, 1 nachtmuts (begin 1900).
- * J.Gosemeijer: kopie VVV-boekje 1910, 2 vooroorlogse 2½ ct muntstukken, 6 kopieën textielvoorrrangsbonnen militaire dienst 1948.
- * Fam.Dekker: 1 handnaaimachine, 1 paar schaatsen, 6 zalfpotten, 1 wasteil.
- * Prince Willem Alexander College: 1 jaarboek 1989/1990.
- * J.van Ommen: 1 boek "Leerboek der Deutsche taal 1926".

J.A.den Ouden.

AANVULLING BIBLIOTHEEKCOLLECTIE

De bibliotheek is tijdens de afgelopen maanden met de volgende boeken uitgebreid.

Yearbook Prins Willem Alex-

ander College 1989-1990. nr. 753.

Onderwijs in Albergen (1991). nr.754.

O.W.C. 40 jaar ren- en toervereniging 1948-1988. nr.755.

Bij een afscheid, Herman Snoeijink 1966-1990. nr.756.

Waar Gods voeten gingen. nr.480.

Het landschap van Twente. nr.544.

Doet wat hij u zeggen zal (verschijningte Heede.Duitsland). nr.545.

Das Bilderbuch von der Ems. nr.546.

Oldenburger Münsterland (Jaarboek). nr.547.

Die Seelsorger von Wahn 1500-1942. nr.548.

Gids voor de kunst in België. nr.549.

België in het hart van Europa (Voorlichting 1964).nr.550.

St.Nicolaaskerk te Denekamp (gids). nr.551.

Das Heilige Kreuz in der Lamberti Kirche te Coesfeld. nr.552.

Verder kan ik meedelen dat alle losse archiefstukken in de catalogus verwerkt zijn (in alfabetische volgorde).

D.Asma-ten Broeke.

HEIMATVEREIN METELN OP FIETS NAAR DENEKAMP

Op woensdag 1 mei 1991 vertrok een stel mensen van onze Stichting op de fiets richting Overdinkel om daar op de Duitse grens ter hoogte van Aarnink een groep van over de vijftig fietsers van de Heimatverein Metelen te verwelkomen. Na een gezamenlijke koffiepauze vertrokken ze samen naar Denekamp, waar ieder de tijd kreeg om

wat te drinken en te eten. Daarna werd een bezoek gebracht aan de dinosauriërs-tentoonstelling in Natura Docet. In de namiddag werden de mensen uit Metelen, die met de bus terug wilden, vanaf het Marktplaatsplein opgehaald. Een aantal heeft later met de fiets de 40km lange terugtocht genomen. Deze jaarlijkse 1 mei-fietsdag van de Heimatverein Metelen naar Denekamp was ondanks het kille en soms natte weer toch weer een succes.

H.C.M.Boink-Wagenvoort.

ANTOON DAMHUIS - COLLECTIE

Op 13 maart 1991 overleed in Oostenrijk op de hoge leeftijd van 92 jaar Antoon Damhuis, een van onze oudste en tevens een van onze donateurs van het eerste uur. Trouw betaalde hij elk jaar zijn bijdrage en ook op andere manieren liet hij blijken het werk van Heemkunde te waarderen. Toen zijn gezondheidstoestand het nog toeliet kwam hij op geregelde tijden op 't Heemhoes en in Huize Keizer om er een dia-serie of een expositie van ons te bekijken, of om er wat te vertellen.

Zo hebben we op ons allereerste cassettebandje, dat gemaakt is op 23 november 1978, zijn stem en verhalen al vastgelegd. Die keer was het een gesprek met een van de broers Elkus. Drie jaar later praatte hij een bandje vol over de vroegere Denekampse joden en voor de laatste keer was hij in het begin van het vorige jaar op 't Heemhoes om er wat te vertellen. Toen mochten we ook zijn vooroorlogse perskaart, zijn pas en andere papieren kopiëren, die hij altijd in zijn binnenzak bewaarde. Maar hij was er toen zo zuinig op, dat hij de spullen bijna nakeek tot ze op de kopieermachine lagen. Maar als hij er niet meer zou

zijn, zo liet hij doorschemeren, dan mochten al zijn dia's, foto's, papieren en boeken wel naar de Stichting Heemkunde. Zo is het dan ook enige weken na zijn overlijden en in overleg met zijn Oostenrijkse kennissen gebeurd.

Nadat we de spullen uitgezocht en ingedeeld hebben, willen we proberen om het grootste deel ervan als de "collectie Antoon Damhuis" bij elkaar te houden. Op dezelfde manier zoals nu al de boeken van meester Bernink en de foto's en negatieven van Willem Hendrik Dingeldein afzonderlijke collecties zijn. Op deze wijze hopen we de herinnering aan deze toch wel bijzondere en "aparte" Denekamper het beste te kunnen bewaren.

H.Asma.

NAJAARSBIJEENKOMST

Op 19 november 1991 houdt onze Stichting haar najaarsbijeenkomst in Zalencentrum Knippers aan de Vlederstraat te Denekamp. Deze avond, die in het teken staat van de genealogie ofwel familienaamonderzoek, zal worden verzorgd door de heren Tjoonk en Kooiman uit Enschede. Vóór de pauze zal Tjoonk in het Twents een inleiding houden over het opzetten van een familiestamboom en de methoden die gebruikt kunnen worden om zo'n onderzoek te verrichten. Na de pauze neemt Kooiman het over en deze gaat met behulp van een serie dia's op de onderwerpen verder in.

Beiden zijn hier in Denekamp geen onbekenden, want in de afgelopen winter hebben ze in het koetshuis van museum Huize Keizer reeds een cursus genealogie gegeven, die door ongeveer dertig personen is gevolgd.

Mocht er opnieuw voldoende belangstelling zijn dan zal onze Stichting komende winter

weer één of meer van dergelijke cursussen organiseren, zowel voor beginners als gevorderden. Een cursus bestaat uit drie avonden, één avond per week. Een voorlopige opgave voor zo'n cursus is nu al mogelijk bij 't Heemhoes, Kerkplein 4, Denekamp, tel. (05413) 4656.

H.Asma.

NATURA DOCET 80 JAAR

In juni 1991 is het 80 jaar geleden dat Denekamps museum Natura Docet door meester Bernink werd opgericht. Aanvankelijk was dit museum ondergebracht in een ruimte bij het ouderlijk huis aan de Brinkstraat. Vanaf 1920 staat het op de huidige plek aan de Oldenzaalsestraat te Denekamp. We wensen het Stichtingsbestuur en het bestuur van de Vereniging Vrienden van meester Berninks museum Natura Docet van harte geluk met het 80-jarig bestaan van hun museum.

H.Boink.

VVV DENEKAMP 90 JAAR

In april van dit jaar heeft de VVV Denekamp haar 90ste oprichtingsjaar gevierd, waarmee wij haar als "noaber" -ons informatiecentrum grenst aan haar kantoor- van harte willen feliciteren. De VVV Denekamp is een van de oudste toeristische instellingen in ons land.

De festiviteiten rond het 90-jarig bestaan waren eigenlijk al bijtijds, want de VVV Denekamp is "pas" op 28 december 1901 opgericht als "Vereniging tot Bevordering van Vreemdelingenverkeer". Het initiatief hiervoor was afkomstig van de Denekampse

huisarts A.J.Hondelink. Na een eerste gesprek met de heren G.W.Hoogklimmer (burgemeester), L.L.Mulders (hoofd van de dorpschool) en C.M. van Blanken (hotelhouder) werd een oproep geplaatst in de kranten voor een vergadering op zaterdag 28 december 1901 in hotel Veldman te Denekamp. Die avond kwamen 22 belangstellenden naar hotel Veldman, waar toen de VVV werd opgericht. Het eerste bestuur bestond uit de hiervoor genoemde personen en de heer Groothuis.

Voorzitter werd dokter Hondelink.

In nr.4/1991 van 't Onderschoer wordt in een artikel nader ingegaan op de beginjaren van de VVV Denekamp.

H.Boink.

VELDNAMENBOEK

Medio november van dit jaar zal het door onze stichting uit te geven Veldnamenboek van Denekamp verschijnen. Velen maakten reeds gebruik van het aanbod om bij voorintekening het boek tegen de speciale prijs van f.15,- te bestellen.

J.A.den Ouden.

Uit: Weekblad voor Oldenzaal
23-5-1891.

DENEKAMP, 19 Mei. Heden namiddag circa 4 uur barstte boven deze gemeente een zwaar onweder los. Twee beien volgden elkaar spoedig op. Het weder ontlastte zich in zware regen- en hagelbuien. De bliksem sloeg in de spits van den dorps-toren, waardoor van de eene zijde de leidendekking geheel werd genomen. De schade is belangrijk. Verdere ongevallen kwamen niet voor.

UIT DE KRANT VAN NU

In het afgelopen kwartaal zijn uit de regionale kranten verschillende berichtjes voor u genoteerd. Deze artikelen zijn allemaal uitgeknipt en worden bewaard om te raadplegen.

De gebruikte afkortingen staan voor: Tw.C.: Twentsche Courant; Tub.: Dagblad Tubantia; Vizier: Vizier op Noord Oost Twente; Nbl.v.Old.: Nieuwsblad voor Oldenzaal en omgeving.

In Nederland zijn 500 soorten insecten ongevoelig voor gifstoffen. Biologie biedt landbouw goede alternatieven voor chemicaliën. (Tw.C.12-2-'91).

Twentse literatuur op klompen? (Tw.C.15-2-'91).

Ieder boerenerf is een waar vogelparadijs. (Tw.C.19-2-'91).

Verkoop Jeugdherberg Havezathe Breklenkamp bijna rond. (Tw.C. 28-2-'91).

Een wandeling rond de Scholtenhavense Esch bij Tilligte. (Tub. 28-2-'91).

Johan Barthold Jongkind (1819-1891) 100 jaar geleden overleden. Voorloper van impressionisme zag levenslicht in Lattrop. (Tw.C.2-3-'91).

Oudste kaart Overijssel in verzameling van Enschedese verzamelaar Hartong. (Tub.2-3-'91).

Natuurreservaat "t Eekman", in het Denekamper veld, flink uitgebreid. Schotse Hooglanders zorgen voor de terugkeer van verdwenen plantjes. (Tub.8-3-'91).

Natuur en landschap zullen niet verder achteruitgaan, aldus de vertrekkende gedeputeerde van de provincie Overijssel, ir. Van Rossum. (Tw.C.9-3-'91).

Lex Schaars van het Staring-instituut: "Dialecten sterven niet uit". (Tw.C.9-3-'91).

Dialect spreken mag weer. Eerste Nederlandse Dialectdag mijlpaal in Vaderlandse taalhistorie. (Tub.12-3-'91).

Omvang natuurgebieden in 40 jaar met één-derde verminderd. (Tw.C.12-3-'91).

Dino's staan mooi, maar vooral groot te zijn in Natura Docet. (Tw.C.13-3-'91).

Jarige staatssecretaris opent dinosaurisexpositie in Natura Docet. (Tub.15-3; Tw.C.15-3-'91).

Antoon Damhuis: meer een doener. Een artikel naar aanleiding van het overlijden van Damhuis op 13 maart 1991 in Oostenrijk op 91-jarige leeftijd. (Tw.C.15-3-'91).

Eerste steen van nieuwe sterrewacht gelegd. (Tub.21-3-'91).

Veel oude en leuke kinderspelen zijn in Oost-Nederland verdwenen. (Tub.23-3 en 30-3).

Galmborden eindelijk terug in de St.Nicolaaskerk-toren. (Tw.C.26-3-'91).

Het paasgebruik en de heidenen. (Tw.C.29-3-'91).

Kleine sociologie van het paasvuur. (Tub.29-3-'91).

Grote drukte bij Dino-tentoonstelling in Natura Docet tijdens paasdagen. (Tub.2-4-'91).

Mooi weer trekt duizenden naar oude paastradities. Vlöggein en paasstaak zijn de grootste attracties in N.O.Twente. (Tub.2-4-'91).

Archeologen vinden resten van middeleeuwse waterputten bij Haaksbergen. (Tw.C.2-4-'91).

Boeren verdwalen in een oerwoud van milieuregels, onzekerheid over toekomst van het agrarisch bedrijf. (Tw.C.2-4).

Scholieren bezichtigen concentratiekampen net over de grens. (Tw.C.3-4-'91).

De natuur in de late middeleeuwen. (Tub.4-4-'91).

Meer aandacht voor de "aankleding" van boerenerven. Erf moet praktisch zijn maar ook passen in landschap. Tub.4-4).

Onderzoek Overijssel toont percentage van 71 procent aan; merendeel cultuurgrond fosfaat-verzadigd. (Tw.C.5-4-'91).

Een gesprek met jachtopziener Fikkert die al 40 jaar lang in weiden en bossen tussen De Lutte en Denekamp werkzaam is geweest. (Tub.6-4-'91).

Expositie van papierknipkunst in museum Huize Keizer "Pleze-zeer met papier en scheer". (Tub.6-4; Tw.C.9-4; Vizier 10-4-'91).

In Twente te veel fosfaat door overbemesting, maar boeren ge-

loven de cijfers niet. (Tub.10-4-'91).

Een rijk stuk Twente onder de loep genomen. Flora en Fauna in 6810 ha groot gebied tussen Denekamp en Enschede geïnventariseerd. (Tub.10-4; Tw.C.13-4-'91).

Natuurgebieden in Westfalen worden in kaart gebracht, vooral grensgebied is nog van grote betekenis. (Tub.11-4-'91).

Ontdekkingsreis langs burchten in Münsterland. (Tw.C.17-4).

Wij zijn een volk van verzamelers. Organisatoren museumweekend rekenen op half miljoen bezoekers. (Tw.C.18-4-'91).

Duitse grensbewoners betaalden zware tol in oorlog maar toch "Jammer dat het grensleven wegvalt". (Tw.C.4-5-'91).

Viering eeuwfeest parochie in mei volgend jaar. Heel Tilligte werkt mee.

H.Asma.

Uit: Weekblad voor Oldenzaal
23-5-1891.

Te DENEKAMP, eene welvarende en liefgelegene gemeente, vacceert door het overlijden van den Heer F. G. Baron SLOET, de betrekking van

gemeente-geneesheer.

Jaarwedde, inclusief vergoeding voor huishuur, f 725,— of f 500.—, terwijl alsdan het Gemeentebestuur bereid is onverwijld eene woning te bouwen.

Sollicitatiën worden vóór 10 Juni e.k. ingewacht bij den Burgemeester.

VOOR U, DOOR U

Deze rubriek is bedoeld als contactmogelijkheid met en voor onze lezers, waarbij met name gedacht is aan vragen, opmerkingen en suggesties. Daarnaast biedt deze rubriek de redactie ook de mogelijkheid vragen aan u te stellen.

Van B.J. Visschedijk uit Dene-kamp ontving de redactie de volgende reactie.

"Wat wordt met remeanten bedoeld?
Als kinderen vroeger met een stel aan het spelen of stoeien waren en veel lawaai maakten, werd vaak gezegd, wat bint ze ant remeanten.

Wökeldag of wörkeldag betekent volgens mij niets anders dan een werkdag. Men had vroeger op kerkelijk bevel veel meer doordeweekse zondagen. Soms was het maar een halve zondag, tot aan de middag om naar de kerk te gaan. Je had Maria Hemelvaart, Allerheiligen, Driekoningen, Peter en Paulus enz. die als zondag gevierd werden. Er waren nog enkele kerkelijke vieringen. Was het geen volledige zondag van de kerk, dan werd er vaak gezegd, het is nen gewoon wökeldag. Viel kerst of nieuwjaar midden in de week en er zat een dag tussen dan was dat een wökeldag. Volgens mij werd er van wörkeldag gesproken met een

"r" erin. Op dergelijke dagen mocht je dus werken.

Een bungel aan de been. Wanneer een meisje was gehuwd en later een kind had om te verzorgen, kon ze niet meer uitgaan, omdat ze een bungel aan de been had".

De heer H.B.W. Nolten uit Dene-kamp geeft een beschrijving van een schildershemd zoals hij dit ruim zestig jaar geleden nog heeft gedragen.

"Het schildershemd was gemaakt van witte katoen of linnen. Het bovenstuk tot op de borst was apart opgezet met op de linkerschouder een insnijding met een paar knoopjes, waarmee je het kon dichtmaken; anders kon het niet over het hoofd. Het hemd kwam tot ongeveer over de knie; het onderstuk was wel heel ruim want je moest er goed in kunnen werken. Het hemd had lange mouwen met onderaan een insnijding en een knoopje.

Als je het hemd aanhad werd het van onderen opgerold tot buikhoogte en werd dan aan de zijkant in de bovenbroek gestopt. Dan had je een kort hemd. Dit was gemakkelijk als je op de fiets zat. Het hemd had aan de voorkant overdwars een zak waar je gereedschap als stopmes, glasnijder en poetslap in kon doen."

A.Haamberg uit Oldenzaal vertelt ons over het woord "remeanten": "Remeanten is een synoniem van het wat meer gangbare woord "bösseln" wat zoeits betekent als: stoeien, ravotten. Hiervan is afgeleid de uitdrukking "ne bössel van ne jong", die ondeugend is en graag katekwaad uithaalt".

Namens de Werkgroep Dialect schrijft ons J.A.den Ouden het volgende.

Wie weet een goed Nederlands woord voor "ploegstraampn"?

In de aflevering van 't Onderschoer werd o.a. gevraagd naar de betekenis van "sloakeern" of "sloa maakn". In een bijeenkomst van de werkgroep dialect kwam deze uitdrukking ter sprake. De uitdrukking was bij enkele leden van de werkgroep wel bekend en werd als volgt uitgelegd. Als bijv. een pad in de winter ondergesneeuwd was dan ging men het "sloakeern". In dit verband werd opgemerkt dat als iets "dichtdreveld" was, (bijv. fijne jachtsneeuw onder de dakpannen) men het dan "sloa" maakte.

Nog een aardig gezegd: "t Vet wil altied bown in 'n pot blievn", waarmee zo ongeveer bedoeld is: Waar veel geld is, stroomt steeds meer geld toe.

De heer J.H.M.Knipppers stuurde ons het volgende stukje met de vraag of dit misschien iets is voor deze rubriek. Het leek de redactie de moeite waard.

"CONCENTRATIEKAMP MITTELBAU DORA IN DE HARZ

Nu de grenzen tussen het vroegere Oost en West Duitsland vervallen zijn, blijken de mogelijkheden om interessante en bezienswaardige plaatsen te bezoeken enorm uitgebreid. Wie bijvoorbeeld zijn vakantie actief wil doorbrengen en zijn blik wil verrijken heeft in Oostelijke richting natuurlijk enorme mogelijkheden gekregen. Bij een korte vakantie in het bergachtige gebied de Harz, waar de vroegere grens dwars doorheen liep en wat op zich natuurlijk al de moeite van een bezoek waard is, hebben we een bezoek gebracht aan het vroegere concentratiekamp "Mittelbau Dora", dat slechts op enkele tientallen kilometers van het in de Harz gelegen Braunlage verwijderd ligt.

Toen in augustus 1943 de Engelsen Peenemunde bombardeerden, om de daar gelegen V1- en V2-fabrieken en ontwikkelingscentra te vernietigen, zochten de Duitsers naar een veilige plek.

Die werd gevonden in de zuidelijke flank van de Harz bij de stad Nordhausen, waar een aantal bergruggen werd "uitgehold" en als fabrieken werd ingericht. Om dat te realiseren had men gevangenen nodig, die ondervreselijke omstandigheden hun werk moesten doen en waarvan velen het ook niet overleefden.

Om deze gevangenen onder te brengen had men vanuit het concentratiekamp Buchenwald, dat ook niet ver van Nordhausen ligt, het zogenaamde "Auszenlager" aangelegd. Mittelbau Dora was zo'n Auszenlager, waarin in totaal ca. 60.000 gevangenen uit 21 verschillende landen, waaronder ook Nederland, hun zware werk deden.

Bijna een derde van de gevangenen van dat kamp heeft de oorlog niet overleefd, hetgeen iets zegt over de verschrikkelijke omstandigheden.

De (Oost) Duitsers hebben van dat concentratiekamp Mittelbau Dora een waarschuwings- en denkplaats gemaakt, waarbij het kamp in de oorspronkelijke staat is gelaten en een museum een (trieste) indruk geeft van wat zich daar een halve eeuw geleden heeft afgespeeld en hoe die ondergrondse fabrieken daar waren ingericht. Het kamp Mittelbau Dora is direct gelegen naast de berg-ruggen, waarin de fabrieken waren ondergebracht, hoewel deze laatste niet toeganke-lijk zijn".

Tot slot nog een paar Twentse woorden: ne schotvoork, ne hoesheijer.

En hoe zouden we in het Ne-derlands zeggen: n Haann zat bestrien op n niendeur?

Samenstelling: H.Boink

Uit: Weekblad voor Oldenzaal
en Omstreken 14 maart 1891

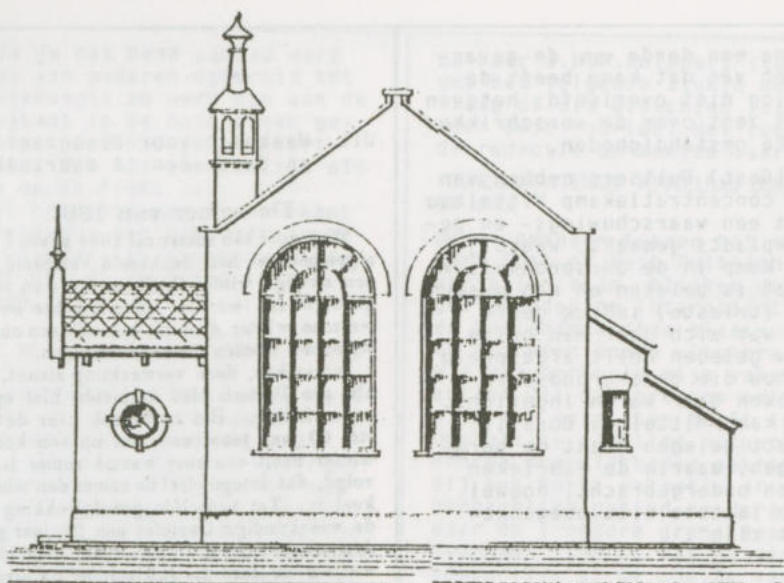
De zomer van 1891.

Wat voor een zomer zal 1891 geven? Vrij algemeen is het denkbeeld verspreid, dat een strenge winter door een warmen zomer gevolgd zal worden. Zoo'n echte ouwerwetsche winter doet als van zelf een ouwerwetschen mooien zomer verwachten.

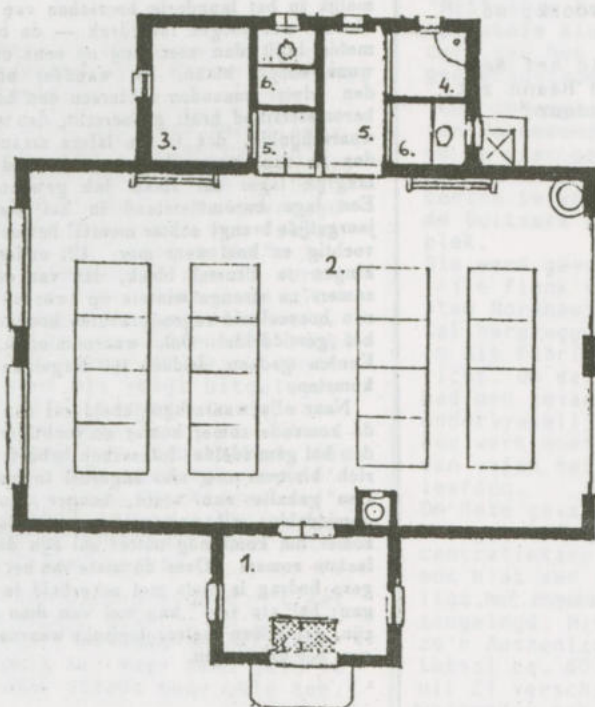
Intusschen, deze verwachting steunt, zooals een Duitsch blad vermeldt, niet op de ondervinding. Het onderzoek over de laatste 60 jaar toont aan, dat op een kouden winter nooit een zeer warme zomer is gevolgd, dat integendeel de zomer dan meestal koel is. Tot benzelfde gevolgtrekking was de weerkundige Quetelet een 25 jaar geleden al gekomen. Vooral de gemiddelde warmte in Juni en Juli schijnt na strenge winters lager te worden.

Zooals wij reeds hebben meegedeeld ligt de oorzaak van de koude winters voornamelijk in het langdurig heerschen van gebieden met hoogen luchtdruk — de barometer blijft dan zeer lang op eene ongewone hoogte staan. En wanneer nu in den winter maanden achtereen een hooge barometerstand heeft geheerscht, dan is het waarschijnlijk, dat in de latere maanden, dus in den zomer, de barometerstand belangrijk lager zal staan dan gewoonlijk. Een lage barometerstand in het warme jaargetijde brengt echter meestal betrokken, vochtig en koel weer mee. Uit onderzoekingen te Brussel bleek, dat van de 15 zomers na strenge winters op twee na alle, een hoeveelheid regen brachten hooger dan het gemiddelde. Ook waarnemingen, te Keulen gedaan, leidden tot dergelijke uitkomsten.

Naar alle waarschijnlijkheid zal dan ook de komende zomer koeler en vochtiger zijn dan het gemiddelde. Intusschen behoeft men zich hierover nog niet ongerust te maken. Een gehalte aan vocht, hooger dan het gemiddelde, wil nog niet zeggen, dat de zomer die komt nog patter zal zijn dan de laatste zomers. Over de mate van het hogere bedrag is niets met zekerheid te zeggen; het »te veel" kan wel van dien aard zijn, dat alleen meteorologische waarnemingen het aantonen.

Zijgevel school te Breklenkamp (verbouw 1888)

1. Portaal
2. Lokaal
3. Bergplaats
4. Waterplaats
5. Voorportaal
6. Privaten

Plattegrond school te Breklenkamp (verbouw 1888)

SCHOOLMEESTER VAN TEEFFELN IN BREKLENKAMP

Scholen en onderwijs hebben de vroede vaders van Denekamp in de tweede helft van de vorige eeuw danig beziggehouden. De gemeente Denekamp telde toen 3800 inwoners en had zes openbare scholen te onderhouden, wat een behoorlijke financiële last was. Ik schreef hierover eerder in dit blad.

In dit artikel een belichting van een periode uit de openbare school van Breklenkamp.

inleiding

We schrijven 1879 als Johannes Gerardus van Teeffelen zijn in 1878 overleden voorganger W. Huizink opvolgt als hoofd van de school te Breklenkamp, gelegen in een uithoek van de gemeente Denekamp. J.G. van Teeffelen was in 1842 geboren in het Gelderse Alphen en was rooms katholiek.

De school in Breklenkamp telde in die tijd vijftien tot twintig kinderen, die voornamelijk protestant waren. Het les geven aan zo'n kleine groep kinderen moet in die tijd haast een luxe zijn geweest voor de schoolmeester, als we weten dat alle andere scholen in de gemeente Denekamp beduidend meer leerlingen telden en het vaak ook maar met één leerkracht moesten doen.

Daar bij de school geen woning stond moest de onderwijzer dus elders woonruimte zoeken. Van Teeffelen ging in het tien kilometer verderop gelegen Ootmarsum wonen, wat twee uur lopen betekende. Zijn verzoek aan de gemeente bij school een huis voor hem te bouwen, is door de raad afgewezen. De heren raadsleden wisten dat hij financieel niet onbemiddeld was. Ze oordeelden met zoveel woorden dat hij best zelf een woning kon bouwen. Maar de schoolopziener (inspecteur) dacht daar anders over en drong bij de gemeente aan op realiseren van een huis bij de school in Breklenkamp. De gemeenteraad ging noodgedwongen over stag. Voor ruim f.4200,- werd door C. Frowijn uit Ootmarsum het schoolmeestershuis gebouwd.

In november 1883 kon Van Teeffelen dit huis, waarvoor

hij f.100,- huur per jaar moest betalen, betrekken. Zijn jaarsalaris lag toen rond de f.700,-.

Van Teeffelen had twee kinderen (1882 en 1884) bij zijn vrouw Johanna Hermanna Beekman, die in 1862 te Ootmarsum was geboren en in 1885 is overleden. De beide kinderen zijn daarna in Appeltern (Betuwe) ondergebracht. In 1891 hertrouwde Van Teeffelen met Antonetha Petronella Maria. Zij was in 1863 te Breda geboren en kwam uit Appeltern. Eind 1892 verhuist Van Teeffelen naar Ootmarsum. Zijn vrouw vertrok met hun in dat zomer geboren dochttertje naar dorp Denekamp waar zij samen met haar moeder ging wonen. In 1896 zijn ze vertrokken naar Rotterdam.

Het onderwijs aan de school in Breklenkamp liet in die tijd nogal te wensen over, wat vooral te wijten was aan onvoldoende inzet van Van Teeffelen en diens gedrag en misschien ook wel een beetje aan de niet al te beste relatie, die hij had met zijn werkgever, het gemeentebestuur van Denekamp.

Wat waren de problemen? Een schets.

te laat op school

Op 2 en 3 november 1882 had Van Teeffelen geen onderwijs gegeven, zonder dat hij dit bij de gemeente had gemeld. De reden hiervan zou kunnen zijn de "kolde kermis" te Ootmarsum, waar hij immers woonde. Toen een week of wat later Denekamps burgemeester Hoogklimmer de school in Breklenkamp bezocht kwamen enkele inwoners van die buurtschap zich erover beklagen dat Van Teeffelen bijna dagelijks te laat op school kwam. Elke dag tien kilometer lopen was natuurlijk vooral de winterdag ook geen pretje. Trouwens zomers was het kennelijk niet veel anders, want Hoogklimmer had hem toen op een morgen nog ruim over tien en zien lopen, terwijl deze toen zeker nog een half uur moest eer hij bij school was.

Als Hoogklimmer hem dan eens naar de reden vraagt van dit te laat komen op school en de afwezigheid gaf Van Teeffelen een nogal ontwijkend niet bevredigend antwoord. De burgemeester stelde de Arrondissementsschoolopziener te Oldenzaal van deze situatie in kennis, met de mededeling dat het gemeentebestuur sterk voelt voor schorsing.

De schoolopziener zal een hartig woordje met Van Teeffe-

len gesproken hebben, want klachten bleven vooreerst achterwege.

slechte indruk

Een paar jaar later steken de klachten de kop weer op. Van Teeffelen blijkt zowel school als onderwijs te verwaarlozen. Burgemeester Hoogklimmer heeft hem hierover "gestreng onderhouden".

Van Teeffelen is hiervan kennelijk niet erg onder de indruk gekomen. In het voorjaar van 1887 had de schoolopziener weer eens een bezoek gebracht aan deze school, waar hij een zeer slechte indruk had gekregen van de wijze waarop het schoolhoofd zijn betrekking opvatte. Hij schrijft hierover onder meer aan het gemeentebestuur: "Bij mijn komst te ruim 10 uren gebruikte mijnheer zijn ontbijt en dronk een kop koffie, terwijl hij zich verder onledig hield met op den kachel een potje te koken en de kinderen intusschen op de lei of in 't schrift zaken te krabben". Zowel de netheid als de zindelijkheid van Van Teeffelen, als ook van het lokaal lieten volgens de schoolopziener zeer te wensen over, terwijl de houding van Van Teeffelen hem ook niet bepaald beviel. Hij hield het voor mogelijk dat de schoolmeester aan de drank was. Van Teeffelen werd duidelijk gemaakt dat er verandering diende te komen in zijn houding, anders zou zijn positie onhoudbaar worden. Hij vraagt het gemeentebestuur ook druk uit te oefenen op Van Teeffelen.

Burgemeester Hoogklimmer toog daarna op 5 april 1887 weer eens naar Breklenkamp, waar hem bleek dat de reprimande van de schoolopziener zijn uitwerking niet had gemist. Het schoollokaal zag er wat beter uit dan voorheen. Over de voortgang van het onderwijs was Hoogklimmer niet erg te spreken. Van Teeffelen kreeg een laatste waarschuwing.

onderwijzeres nuttig handwerken

In september 1887 kreeg de schoolopziener een klacht van Van Teeffelen over de wijze waarop de onderwijzeres nuttig handwerken, Gezina Velers, haar lessen verzorgde. Jufvrouw Velers was hier sinds 1883 voor een les per week werkzaam. Zij was in 1848 geboren te Breklenkamp, waar zij ook woonde. Daarnaast beviel Van Teeffelen het gedrag van de onderwijzeres niet, wat hij bestempelde als

Geb. d. 1. Juli 1889. N. 1. 59. --
 Brecklandkamp, 19 Juni 1889.
 1/

N. 1

Opgevoerde
 Antken
 op 30 Juni 89

Ingevolge W.B. omzwaar de
 25 dier N. 208 heb ik de W.B. A
 opgevoerde aan de schoolbevoegdheid
 op de laatste schooldag en het
 kwartaal van 1889.
 De 25 15 schoolgaande kinderen n.l.:

- 1 Janne Malendyk
- 2 Hendrika Malendyk
- 3 Alie Janna Scholten
- 4 Janna
- 5 Maria Hagend
- 6 Joh. Hendk.
- 7 Jan Hendrik Schuit
- 8 Jan
- 9 Fenna Malendyk (deise)
- 10 Juvanna
- 11 Gerrit Hendrik Boorman
- 12 Johannes Gortemaker
- 13 Hermine Kiehof
- 14 Johannes
- 15 Engelst Loman.

Ik heb de antwort aan W.B. antwoorde
 valdant te hebben
 1. Hoofden school te Brecklandkamp

W. H. H. H.

Deur de W.B. gemeente
 Brecklandkamp.

Uit: Gemeentearchief Denekamp
 Ingekomen stukken 1889

"ongepast" en "ongeoorloofd".

De schoolopziener heeft Gezina Velers hierover vervolgens onderhouden, waarvan hij de burgemeester ook in kennis stelde. Deze had van genoemde klachten nog niet vernomen. In zijn reactie aan de schoolopziener stelt Hoogklimmer dat Van Teeffelen nu niet direct gunstig bekend staat bij de gemeente. De geuite klachten zou hij dan ook niet zonder meer als gegrond willen verklaren. Hij zegt toe nader onderzoek in te stellen.

Wat bleek? Nog tijdens zijn huwelijk -dus al voor 1885- wilde Van Teeffelen de onderwijzeres kussen, waarop deze hem een klap in het gezicht heeft gegeven. In die tijd kuste hij ook de oudste meisjes in de klas, nam ze zelfs op schoot en kneep ze. De kinderen vertelden de burgemeester dat het nog veel erger was. Verder was Hoogklimmer er achter gekomen dat Van Teeffelen, die katholiek was, in 1885 gedurende vijf weken een protestants meisje had te logeren. In de winter van 1886 deed Van Teeffelen na school de deur eens op slot en in een hoek van de klas kuste hij juffrouw Velers, waarbij hij haar trachtte onder de rokken te pakken, aldus de burgemeester in zijn onderzoekverslag. Gezina Velers meldde Hoogklimmer dat het schoolhoofd in de klas winden liet, waarbij het erom ging wie van de kinderen hierom het hardst zou lachen.

Daar het allemaal woorden waren van de een tegen de ander kon de schoolopziener hiermee nog niet veel uitspreken. Hij zal hierover Van Teeffelen wel hebben aangesproken, want tot 1889 bleven klachten uit.

In juni van dat jaar komt Van Teeffelen weer met een klacht bij de schoolopziener. Een klacht van gelijke soort als twee jaar geleden, welke hij eerst voorlegde aan het gemeentebestuur van Denekamp.

Burgemeester Hoogklimmer toog opnieuw naar Breklenkamp, waar hij beide personen hoorde. Hierbij kreeg hij de indruk dat Van Teeffelen weer behoorlijk overdreef. De oorzaak van de onenigheden tussen Van Teeffelen en juffrouw Velers zouden terug te leiden zijn naar het feit dat de schoolmeester haar gevraagd had met hem te trouwen, wat zij heeft afgewezen. Hoogklimmer in zijn brief aan de schoolopziener: "Hij heeft haar in dien tijd dan wel eens vastgehouden, willen kussen en dergelijke, te-

veel en te mooi? om op te noemen" Uit verklaringen van juffrouw Velers bleek dat zij nog in mei 1889 door Van Teeffelen verzocht was bij hem in huis te willen komen "..... om het bestuur der huishouding op zich te nemen", wat zij heeft afgewezen.

Ondanks deze voorvallen heeft burgemeester Hoogklimmer juffrouw Velers toch met nadruk op haar plichten gewezen als onderwijzeres nuttig handwerken.

klachten stapelen zich op

Op 28 november 1889 deelt burgemeester Hoogklimmer tijdens de raadsvergadering mee dat er weer tal van klachten zijn tegen Van Teeffelen. Deze gaan zowel over zijn persoon als over het onderwijs. Zo bleek dat Van Teeffelen zo maar een aantal dagen weg was gebleven van school, zonder dat dit bij de gemeente bekend was.

De districtschoolopziener te Deventer werd er nu bijgehaald, omdat alle vermaningen en berispingen niets hadden uitgehaald.

Deze liet weten in mei nog op de school te zijn geweest, waarbij hij de indruk had gekregen dat Van Teeffelen erop vooruit was gegaan. De schoolopziener zegde echter toe bereid te zijn met het gemeentebestuur over de problemen van gedachten te wisselen. Wel wil hij graag zo volledig mogelijk geïnformeerd worden over de aard van de klachten.

Om alles zo grondig mogelijk te onderzoeken gingen burgemeester Hoogklimmer en wethouder Johannink op 4 december 1889 naar Breklenkamp. Kortweg konden de klachten tegen het schoolhoofd als volgt samengevat worden: grenzelose onverschilligheid inzake het onderwijs. Zo lette hij niet op de tijd, veelal kwam Van Teeffelen te laat op school. Hij zette dan de kinderen aan het werk, waarna hij weer naar huis ging om te ontbijten of om zijn middagmaal klaar te maken. Het was zelfs gebeurd dat hij kinderen aardappelen liet schillen. Het middagpotje werd dan vervolgens op de kachel in het lokaal gekookt.. Na het ontbijt ging hij in de klas zitten met een kop koffie voor zich en een boek of krant. Onderwijl liet hij dan een kind de les opzeggen, zonder er naar te luisteren en er notie van te nemen. Over de les werd niet gesproken. Het kwam voor dat de kinderen in geen weken toe kwamen aan schrijven. En als een bekende

Indemijns
Kond. Woning
in Denekamp

Den eerste Hoven Brief dd 6 Dec. jld
van 1889, zoo oogenz. makelikh te kennen
gebreven, hebbe onderverkekenen zich
gebreven van Denekamp en Kond. Den-
minse beaven, den eerste, naar alles nog
eent een landeracht in de ghellen.

Wise klachten heren van Deegelen
laten zich in hoofzaak samenwollen
in grenzenloose onverschilligheid in zake
het onderwijs. Op den tijd yongz niet ge-
sch. Hij klacht dus veelal te laet, het de
Kinderd, aan het werd om vervolgmaeren
naar huis te gaan om te ontbijten of
voor zijn middagmaal zong te drage-
benigen hie geleken zek hie de huppen
zelfs aan het aardappelenkille en stond
zijn middagprobie dan op den kachel
te pruttelen. - Vervolgma gaste hij
in de school zitten, vint zich een koo-
koffie en gewoond met back of con-
sant; Laet dan quasi een kind de les
opzorgen, zandte en eekten het wel noch
johet van te horen, over de les wordt
niet gesproken. - In dagen, om niet
te zeggen zeggen, wordt (soms geen schijf
gevoeren. - Inperk een bekenen of kond
iemand hem spreken, dan gaaf hij naar
binnen en blijft gemint hie me.
En in uitloopen is regel. Van deper
in orde is een sprake. - Hij was besa-
bleek dan (vok, als gewol van dat alle
dat de kinderen. Huppenaam geen vande-
vissen maken; het leren wip slecht.
Het geleend werd niet verbaan; het
rekenen in de hoogste klasse ging moe-
vend niet verder, dan het opkatten, op-
breken en deelen; van ene breuk had
niet een kind een begrip; het schijf
was ver beneden het middelmachtig,
algorit. en veel. -

voorbij ging of er kwam iemand, die de meester wilde spreken, dan ging hij rustig naar buiten en nam daarvoor alle tijd. Van enige orde was dan geen sprake, want de kinderen liepen in en uit. Gebleken is dat de kinderen hoegenaamd geen vorderingen maakten. Het lezen was slecht, het was zelfs slecht te verstaan. Rekenen ging in de hoogste klas niet veel verder dan optellen, aftrekken en delen; van een breuk had nog geen kind gehoord. Het schrift was ver beneden het middelmatige, slordig en vuil. Aan taal werd niets gedaan, wat aardrijkskunde was wist men in het geheel niet. Het gemeentebestuur verder in haar brief aan de schoolopziener: "Ook zijn zedelijk leven laat zeer veel te wensen over; hij is de schrik der meisjes, niet alleen, maar ook der vrouwen. Hieraan is het ook toe te wijzen dat geen vrouwelijk wezen zich over zijn drempel wil vertoonen, zoodat zijne anders zo nette woning een varkenshok gelijkt. Zijne gedurige kibbelarijen met de onderwijzeres in nuttig handwerken vinden dan ook hunnen grond in herhaaldelijk gepoogde onzedelijke handelingen met deze, hier niet alle uiteen te zetten". De ouders hadden al verschillende pogingen ondernomen om hun kinderen elders naar school te krijgen, wat Brookman, Scholten en De Weerd al hadden gedaan door hun kinderen naar Lage te laten gaan. Ook gingen al kinderen in Lattrop naar school. Vertwijfeld vraagt het gemeentebestuur zich af "wat te doen bij zoo slecht onderwijs en zulk zedelijk gehalte?"

De bespreking met de districtschoolopziener, waarbij ook aanwezig de Arrondissementsschoolopziener, vond vervolgens plaats op het gemeentehuis op 15 januari 1890.

ouders hoogst ontevreden

Gehoord zijn onder andere inwoners van Breklenkamp, alsmede het betreffende schoolhoofd. Uit het getuigenverhoor bleek dat de ouders hoogst ontevreden waren en dat nog meer ergerlijke dingen aan het licht waren gekomen. Hoewel overtuigend lijkend was daarmee echter nog geen wettig bewijs geleverd om Van Teeffelen te kunnen ontslaan.

Vijf dagen later zijn Burgemeester en Wethouders weer in Breklenkamp geweest voor hernieuwd onderzoek naar de onzedelijke handelingen, waarvan hen de juistheid maar al te duidelijk is geworden.

Op 31 januari 1890 deelt Hoogklimmer dit relaas mee aan

de gemeenteraad. De raad gaf B en W de opdracht Van Teeffelen ten strengste te onderhouden en hem mee te delen dat de raad na het eerste beste volgende voorval op ontslag zal aandringen. Voorts wordt het schoolhoofd in overweging gegeven te solliciteren.

Nadien zijn geen klachten meer over Van Teeffelen vernomen. Vanaf oktober 1890 is hij een poos ziek geweest. Meester Molendijk van de Lattropperschool werd met de waarneming belast.

ontslag

Met ingang van 1 oktober 1892 werd Van Teeffelen op zijn verzoek en op advies van de schoolopziener om "lichaamsgebreken" ontslag verleend.

Eer een opvolger werd benoemd is onderzocht of de scholen van Lattrop en Breklenkamp niet beter samengevoegd konden worden. Er zou dan op een andere meer gunstig gelegen plek een nieuwe school gebouwd worden. De vele bezwaren van inwoners van Lattrop bewoog de gemeenteraad ertoe hiervan af te zien.

Als opvolger van Van Teeffelen werd met ingang van 1 april 1893 J.A.Leissink benoemd, die evenals zijn voorganger katholiek was. Ingezetenen van Breklenkamp hadden evenwel verzocht sollicitant J.H.de Groot uit Vroomshoop te benoemen, omdat deze de acte Hoogduits had, wat men voor hun kinderen van groot belang achtte. Verder vonden ze het belangrijk dat deze persoon Ned.Hervormd was.

Juffrouw Velers, de onderwijzeres nuttig handwerken, bleef aan deze school tot 1911, in welk jaar ze is overleden.

slot

Anno 1991 staat in Breklenkamp nog een schooltje, waarvan het oudste deel dateert uit 1840, met net als toen zo'n vijftien leerlingen. Met ingang van het schooljaar 1991/1992 houdt deze school echter op te bestaan. Het schoolmeestershuis uit 1883 is er ook nog. Het is vrijwel de enig overgebleven onderwijzerswoning in de gemeente Denekamp uit de vorige eeuw, dat ontworpen is door architect Vixseboxse uit Almelo.

naschrift

Bij het lezen van dit artikel zal menigeen zich hebben

afgevraagd waarom tegen de betreffende onderwijzer niet beter en meer afdoende is opgetreden door hem te ontslaan toen de problemen zich duidelijk manifesteerden. Maar zo eenvoudig was dat toch niet. De rechtspositie van onderwijzers was in die tijd al vrij sterk. Een onderwijzer kon men zo maar niet op straat zetten. Een onderwijzer werd in die tijd geacht een hoogaangeschreven persoon te zijn. Vooral in een buurtschap als Breklenkamp betekende een schoolmeester veel.

Daarbij moet voorts in ogenschouw worden genomen dat honderd jaar geleden de vrouw bijv. in het geheel geen gelijkwaardige positie had als de man, laat staan dat op kinderen wat werd uitgedaan. Dat verklaart mede waarom niet doortastend werd of kon worden ingegrepen.

Hierbij zal tot slot ook meegespeeld hebben dat voor deze school in de verste uithoek van Denekamp, moeilijk een onderwijzer was te krijgen. Want wie wilde daar nu werken, verstoken van elke vorm van vertier?

H.Boink.

Geraadpleegd: gemeentearchief Denekamp.

Uit: Weekblad voor Oldenzaal
en Omstreken 11 april 1891

DENEKAMP, 4 April. In de jongstleden Woensdag avond alhier gehouden vergadering in zake de oprichting eener roomboterfabriek, welke bijeenkomst door verscheidene belangstellenden, ook van elders, werd bijgewoond, zijn de statuten vastgesteld en het huishoudelijk reglement goedgekeurd.

Tot bestuursleden werden gekozen de heeren G. W. Hoogklimmer, voorzitter; C. M. van Blanken, penningmeester, en F. A. Vonk, secretaris.

Het bestuur heeft zich reeds bij verzoekschrift tot Gedeputeerde Staten der provincie gewand, teneinde een stuk grond, gelegen aan het kanaal Almeloo—Nordhorn, nabij sluis 3, tot de oprichting der fabriek in huur af te staan.

DE EERSTE NEDERLANDSE CHAMPIGNONKWEKERIJ

Gerard Borghuis die aan de G.van Woustraat in Denekamp woont, vertelde ons kort geleden het volgende verhaal.

Midden jaren dertig kwam er bij Bonke aan de Oldenzaalsestraat, die daar een boerderij had, die stond naast het vroegere burgemeestershuis, een zekere Kolberg, een Duitser. De man kwam daar met een plan om samen met Bonke een champignon-kwekerij te beginnen. Ze kwamen overeen dat de paddestoelen gekweekt zouden worden in een schuur, die bij een boerderijtje stond aan de beek in de nabijheid van de Brandlichterweg. Het betreffende erf was eigendom van Bonke. Antoon Damhuis heeft in dat boerderijtje ook één tijd gewoond, toen zijn onderkomen was afgebrand. In de schuur, die op een groot uitgevallen aardappelkelder leek met een dak van stro er op, werden drie rijen gemaakt van ongeveer vijftien meter lang bestaande uit paardemest en aarde. De paardemest werd gekocht bij Borghuis, die toen aan de Slotsdijk een vee- en paardenhandel had, en bij Borghuis in het Borgbos, die eveneens in paarden handelde. Het zaad werd ergens anders gekocht. Alle onkosten werden voorlopig betaald door Bonke, want Kolberg, die bovendien nog bij Bonke in kost was, bezat geen geld. De Duitser, die niet meer zo jong was, zat gewoonlijk bij Bonke in een grote stoel, wanneer hij niet aan het werk was. Hij droeg altijd een grote jas, die gemaakt was van een berevel.

Toen de zaaibedden gereed waren, werd er in de kranten geadverteerd. In die advertentie stond ondermeer: "Eerste Nederlandse Champignon-kwekerij Kolberg/Bonke in Denekamp, Holland". Het schijnt dat er naar aanleiding van die advertenties ook wel enkele bestellingen zijn binnengekomen, onder andere een uit Zaandam. Onder de juiste omstandigheden gekweekt, verschijnen de eerste champignons zeven à acht weken na het zaaien, maar in dit geval wilden de paddestoeltjes maar niet komen. Wat er precies mis is gegaan, weet Gerard Borghuis niet.

Maar op zekere morgen was Kolberg met de Noorderzon

vertrokken, In Denekamp is hij nooit weer teruggezien. De man was natuurlijk ongerust geworden, want hoe moest hij al zijn schulden ooit terugbetalen, wanneer de inkomsten uit de kwekerij uitbleven? Bovendien had hij zeker een half jaar lang kost en inwoning bij Bonke gehad.

Met het plotselinge vertrek van de Duitser was natuurlijk ook de champignon-kwekerij ter ziele, want Bonke wist van champignons niet meer af dan een willekeurig ander.

Zo'n veertien dagen na verdwijnen van Kolberg kwamen er nog wel wat champignons te voorschijn, maar het waren er niet erg veel. Bovendien wist toen niemand hoe het met die paddestoeltjes verder moest.

Zo kwam er al snel een eind aan die eerste Denekampse champignon-kwekerij.

Uit: Weekblad voor Oldenzaal
en Omstreken 27 juni 1891

H. Asma.

VERKOOP

van

18 Boerenplaatsen

onder DENEKAMP.

De Notaris ten Pol

te Ootmarsum zal na beko-
men regterlijke magtiging,
op Dingsdag en Woens-
dag den 30 Juni en 1 Juli 1891,
des morgens om 10 uur in het loge-
ment van VAN BLANKEN in het
dorp Denekamp bij inzet en 14 da-
gen later op Dingsdag en Woens-
dag den 14 en 15 Juli terzelfder
uur en plaats bij toeslag, voor de
erven van wijlen den WelEdelgestren-
gen Heer Mr. J. M. ROESSINGH
UDINK, in perceelen, kolommen en
massa,

publiek verkoopen:

18 grootere en kleinere

BOERENPLAATSEN,

alle gunstig gele-
gen aan en nabij
het Kanaal Almelo
—Nordhorn in de buurtschappen
Noorddeuringen en Lattrop, ge-
meente Denekamp, bestaande uit
huizen en erven, schuren, best
bouw-, hooi- en weiland, bosch,
broekgronden en heide, samen groot
312 bunders.

HERINNERINGEN AAN HET VERZET IN DENEKAMP IN 1940 - 1945 (III)

Korte inhoud van het voorafgaande.

De heer J.A.Veldhuis, lid van de verzetsgroep LO). / L.K.P. in Denekamp, vertelde hoe hij na de eerste oorlogsjaren in contact kwam met het verzet. Geleidelijk aan breidde dat werk zich uit: hulp aan onderduikers via verstrekking van gestolen bonkaarten, verspreiding van gedropte wapens en hopelijk na "Dolle Dinsdag" actie; dat ging echter nog niet door. Wel kreeg de groep instructie van een Engelse officier. Hij vertelt verder.

Oktober 1944 kreeg ik opdracht de N.B.S. (Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten) te helpen organiseren. Ongeveer vijftig mannen, merendeels oud-militairen, verklaarden zich spontaan in het geheim in actie te komen, als de Geallieerden verder zouden oprukken.

In november kreeg ik bezoek van de gewest-commandant Rudolf Fleeer en een K.P.-commandant Gramsma, bijgenaamd "Roel". Ze kwamen met de opdracht het totale inlichtingenwerk over de Duitse legereenheden te coördineren en intensiveren. Inlichtingen werden al wel lange tijd doorgegeven, maar vanaf nu moest dat meer georganiseerd gebeuren.

Ik kreeg schriftelijk de volgende richtlijnen:

"De omstandigheden, waaronder thans gewerkt moet worden zijn verre van licht. De wilde terreur raakt het gehele volk, doch in het bijzonder het actief werkende gedeelte van ons volk.

Het verzetswerk en het inlichtingenwerk staan onder grote druk en ze staan bloot aan groot gevaar. Doch moeten wij nu zeggen: 'We kunnen niet, ze maken het ons zo moeilijk?' Wij zijn ervan overtuigd, dat u met ons zegt: 'Dat nooit. Het werk waarvoor velen hun bloed en leven hebben gegeven, zal beëindigd worden door ons!' Juist daarom komen wij weer tot u. De praktijk heeft ons namelijk enkele dingen geleerd. Voor een deel zullen zij u reeds bekend zijn, misschien is alles u bekend, doch begrijpt dan de be-

doeling en draagt deze uit. Het gaat over de volgende punten, speciaal waar het het inlichtingenwerk betreft. Weest voorzichtig, super-voorzichtig, doch niet bang en sta niet door angst uw werk in de weg. Deel het werk in en geef ieder zijn taak en alleen als het werk het nodig maakt spreekt over de zaken. Ga geen 'koffiepraatjes' over het werk houden met vrienden, die 'goed' zijn, zij hebben daarmee niets te maken, ook zij niet, die door liefdes- of vriendschapsverhoudingen met u verbonden zijn. Beschouwt dat van uw collega's niet als wantrouwen, doch als plicht.

Zorgt bij voorbaat voor vervangers, die weten wat te doen, als zij moeten invallen, doch ook niets meer. Koeriersters weten twee dingen en wel het adres waar zij de post moeten halen en waar zij ze naar toe moeten brengen, maar ook niet meer.

Weest ervan overtuigd, dat het grote verzets- en inlichtingenwerk gescheiden moeten worden, d.w.z. dat de inlichtingenmensen niet aan verzet mee mogen doen, al zijn wij dan ook allen tot barstens toe gevuld met verlangen daarnaar. Weest ook overtuigd, dat het grote verzetswerk nog komt, doch dat inlichtingenwerk nu van het aller-grootste belang is. Schakel voor het inlichtingenwerk oudere mensen in, die vrij over de straat kunnen gaan, b.v. moeders of grootmoeders, als zij maar ogen hebben, die zij gebruiken. Zorgt dat het werk stipt gebeurt, nauwkeurig, zorgvuldig en uitgebreid en zorgt bovenal, dat de inlichtingen verzameld worden onder alle omstandigheden, ook al worden uw krachten en uw gehele persoon vereist; gij zijt vrijwillig strijder voor uw land, uw volk en bouwt aan haar toekomst. Deze wetenschap zal ons sterken in de zwaarte van de strijd, ondanks alle misdaden en terreur van onze vijand".

Bij al deze richtlijnen werd uitgebreid aangegeven, hoe de Duitse weermacht, de S.S. en de S.D. in elkaar zat. Rangorde van officieren, soorten gevechtswagens, vuurwapens alles werd uit de doeken gedaan. Ook werd aandacht besteed aan de verbindingen van de legeronderdelen met elkaar. Ik kon over verschillende personen beschikken, die mij behulpzaam waren bij het verzamelen van inlichtingen over de "Wehrmacht": stellingen, commandoposten en communicatiemiddelen. Ook hielpen deze mensen bij het verzenden van deze inlichtingen. Enkelen van hen waren:

mijn broer Henk, Johan Hövels, Jan v.d.Heuvel en zijn zus Marietje, Hennie Berning, kapelaan Bolscher, Herman Dingeldein en Jan Schulte. Vooral moet hier genoemd worden Johanna Weustink, die zeer actief was als koerierster; ook verschaftte zij ons veel inlichtingen.

Om enig idee te geven hoe de inlichtingen werden samengesteld het volgende voorbeeld.

Van D.K.3 voor R.3

Luchtwapen

Nordhorn, 13 december 1944.

Op de Nordhorner heide (noodvliegveld) Klausheide, ca 6km ten O.N.O. van Nordhorn (Duitsland) zijn gestationeerd 4 nachtjagers, 7 of 8 gevechtsvliegtuigen, nieuwste types (Trobines) en enkele éénmotorige jagers.

Er is een onbekende hoeveelheid benzine aanwezig, 20 kisten pantservuisten en een hoeveelheid munitie.

Het personeel bestaat uit ca. 200 man lucht- en grondpersoneel.

Betrouwbaar.

Van D.K.3 voor R.3

Administratie.

Denekamp, 12 januari 1945.

Aan de straatweg Denekamp-Nordhorn bevindt zich een zogenaamde "Funkstelle" (5:850 - 66:800). Men heeft 4 of 5 radio-ontvangtoestellen in gebruik. Het hoofdgebouw is met 4 telefoondraden aangesloten richting Nordhorn, verdere aansluitingen onbekend. De bedieningsmannschappen worden elke twee uur afgelost en zijn dag en nacht aan het werk. Aantal manschappen ca. 30, commandant Hauptmann, kleur uniform blauw-grijs, kraagspiegel bruin, geen schildwacht. Het sein-net is met 16 draden bij het hoofdgebouw aangesloten. Het huis bij het sein-net is ook aangesloten; hierin zijn verschillende apparaten van gewicht ondergebracht.

Op deze wijze werden regelmatig berichten doorgegeven, zo nodig herhaald en bij wijziging onmiddellijk gemeld. Van Martie Borghuis (verzetscommandant te Oldenzaal) kreeg ik op 2 januari 1945 v.m. bezoek om verscheidene activiteiten te bespreken. 's Avonds schreef hij mij de volgende richtlijnen

Oldenzaal, 2 januari 1945

Johan,

Het is mijn bedoeling nog even op het vanmorgen besprokene terug te komen en je tevens een schema te geven, volgens hetwelk je het best je verzetsafdeling kunt organiseren.

1. De verzetsgroep behoort vanzelfsprekend tot de plaatselijke afdeling, maar werkt zoveel mogelijk zelfstandig. Van de commandant moet echter verwacht worden door persoonlijk contact met de militaircommandant en de commandant-inlichtingen de kop der plaatselijke afdeling te vormen.
2. De verzetsgroep behoort in alle opzichten de groep te zijn, die in alles het leeuwenandeel heeft; van haar moet een zeer grote activiteit uitgaan. De verzetsgroep is immers de kern der afdeling; ieder lid van de verzetsgroep moet geschikt geacht worden bij openbare militaire acties over een groep het commando te voeren. Dus wees zeer nauwkeurig met het werven van deze personen.
3. Wees ook zeer nauwkeurig met de karakters der personen en zelfs met de huishoudingen waaruit ze komen. Denk er ook aan, dat ieder over behoorlijke ontwikkeling en nuchter verstand beschikt, anders kom je er zeker op terug.
4. Maak de groep in Denekamp niet sterker dan hoogstens 6 - 8 man; beter een te weinig dan te veel of een minder betrouwbare erbij.
5. Vorm in Tilligte en Lattrop eenzelfde verzetskern en plaats boven hen een leider. Neem voor iedere plaats 3 - 5 man, maar neem prima krachten.
6. Het is verder van belang voor de "goede zaak", dat vooral de leiding zich van haar taak bewust is en zich in het bijzonder van haar verplichtingen dient te kwijten o.a. door verzets- en arbeidsgeest, door te kunnen zwijgen, door zich aan afspraken te houden, tijdig op de afgesproken plaats te zijn en de ernst en verantwoording van haar taak met het nodige gezonde verstand te zien.
7. De verzetspersonen dienen ook alle mogelijke inlichtingen en gegevens te verzamelen en op te sporen en deze dadelijk aan hun commandant te melden of door te geven, waarna de commandant deze weer aan de commandant inlichtingendienst doorgeeft. Dit moet de heren wel

bijzonder op het hart worden gedrukt, omdat daarvan alle verzet en acties afhankelijk zijn.

8. Ook de zorg voor sociale acties, zorg voor onderduikers etc. alsmede het zoeken van plaatsen voor personen, moet door hen met de nodige energie worden beoefend, omdat dat ook een voorname zorg is. Hierbij is echter wel de nodige voorzichtigheid geboden en moet men zich zo nodig van andere personen bedienen.
9. Het is absoluut onnodig verschillende personen volledig in te lichten over dingen, die gebeurd zijn of plaats moeten vinden; dit moet wel terdege aangehouden worden.
10. Met het uitvoeren van deze eerste opdracht, zowel in Denekamp als in Tilligte en Lattrop moet direct worden begonnen en als het mogelijk is moet het over ca. drie weken helemaal klaar zijn, omdat dan in Oost-Twente alles moet kloppen.

Dus Johan, er is zeer goed en veel werk voor je. Ga voorzichtig te werk en treed in geregelde verbinding met Piet, die je als algeheel militair commandant met zeer veel kan helpen. Neem ook voor het kiezen der personen voor de verzetsgroep en de leiders ervan kennis, hoe Piet erover denkt, want daarmee kun je niet te voorzichtig zijn. Vertel de nieuwen niet meer dan ze op het moment moeten weten en leg hun het zwijgen op door ze duidelijk met de gevolgen daarvan op de hoogte te brengen.

Tot zover deze richtlijnen.

Door de uitermate goede verstandhouding in onze verzetsgroep onder leiding van Piet Goorhuis en wel in samenwerking met Frans Weustink, Hennie Visschedijk en Johan Aveskamp hebben wij goed kunnen samenwerken en veel voor het verzet kunnen doen. Hierbij moet wel opgemerkt worden, dat ook verschillende andere personen actief meewerkten in die moeilijke periode. Door die prima samenwerking konden wij veel doen voor onderduikers, gevluchte krijgsgevangenen en mensen in nood.

Ook van onze groep verzetsmensen is een aantal door de Duitsers vermoord met medewerking van landverraders. Het volgende relaas getuigt hiervan.

Bij gelegenheid van de eerder vermelde wapendroppers had ik een pistool in bruikleen gekregen van één der mede-

verzetssmensen. Zijn echte naam weet ik niet meer, maar zijn schuilnaam was: Giel. Op 6 oktober 1944 had ik mij 's morgens gereed gemaakt om Giel dat pistool terug te geven, omdat ik inmiddels de beschikking had gekregen over een ander vuurwapen, een 12mm pistool, dat met de droppings was meegekomen. Ik stond al klaar om weg te fietsen richting Vasse, waar Giel samen met andere verzetssmensen verbleef, toen Frans Weustink kwam aanfietsen. Ik was toen nog ondergedoken bij mijn oom en tante op het Singraven. Frans Weustink keek niet erg opgewekt, dat zag ik meteen al. Hij zei: "Ik geloof, dat ik juist op tijd ben, want ik zie, dat je van plan bent te vertrekken." Ik antwoordde hem, dat ik van plan was naar de boerderij van de familie Evers in Vasse te fietsen om daar het geleende pistool terug te brengen en aan Giel af te geven. Frans vertelde daarop dat er juist bericht was gekomen dat in de afgelopen nacht een groep landwachters/verraders een overval had gedaan, vermoedelijk in samenwerking met de Sicherheitspolizei, op de boerderij van Evers, bijgenaamd Paus, in Vasse. Wat er precies was gebeurd, kon hij mij niet vertellen, maar via onze rayoncommandant Kleindert in Rossum was bekend geworden, dat Geert Schoemaker, bijgenaamd Rooie Geert vanwege zijn haardos, en Bernard Evers, bijgenaamd het Schilderke, bij het gevecht met die landverraders gewond waren geraakt en naar het ziekenhuis in Oldenzaal waren vervoerd.

Wij stapten met zijn vijven, Piet, Frans, Hennie, Johan en ik, meteen op de fiets om te proberen nog iets te kunnen doen, omdat wij toen nog niet precies wisten wat er gebeurd was. In Oud Ootmarsum, in de buurt van de boerderij van Meenderink zijn we gestopt, waarna een kennis van ons poolshoogte is gaan nemen bij de boerderij van Evers. Die kennis was de heer Brookhuis, een broer van Gerrit Brookhuis, die ons uiteraard goed bekend was en als zeer betrouwbaar gold.

Deze Brookhuis kwam na ongeveer een half uur terug en wist ons te vertellen, dat de boerderij nog geheel onsingeld was door landwachters en Duitse S.D.-ers. Naderhand hoorden wij dat de landwachters ook de andere onderduikers en een aantal Joden, die op de boerderij ondergedoken waren, gevangen hadden genomen. De boerderij is nog geplunderd, terwijl het hele gezin afwezig was, omdat ze allen gevangen waren genomen. De op de boerderij opgeslagen wapens werden ook nog gevonden door die

landverraders en werden aan de Duitsers overgedragen. Rooie Geert en het Schilderke zijn slechts een paar dagen in het ziekenhuis geweest en werden daarna naar de gevangenkamers op het vliegveld Twente gebracht. Na de oorlog zijn onze vrienden, die door de Sicherheidspolizei zijn doodgemarteld, op het vliegveld in graven gevonden en zijn naar het kerkhof van hun woonplaatsen gebracht.

Doordat de landverraders uit Ootmarsum veel jacht maakten op onderduikers, vooral in Vasse, zijn zij kennelijk met medewerking van stropende landwachters bij de boerderij van Evers terecht gekomen. Na de oorlog is gebleken, dat een aantal van die gemene groep, die onder leiding stond van een zekere Kip uit Ootmarsum, ergens in Nederland een goed betaalde baan heeft gekregen.

Voor mij was hier echter een geluk bij dat ongeluk, dat Frans Weustink nog juist op tijd 's morgens bij mij kwam, anders zou ik onbewust in de armen zijn gelopen van dat stelletje landverraders en had ik het er waarschijnlijk ook niet levend afgebracht. Ik was immers in het bezit van twee vuurwapens.

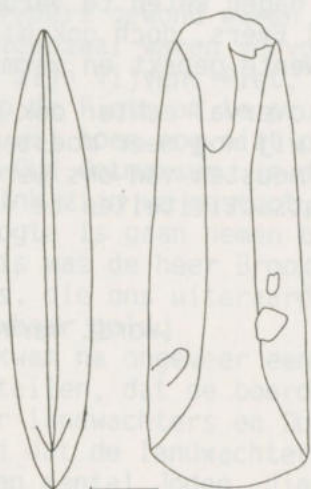
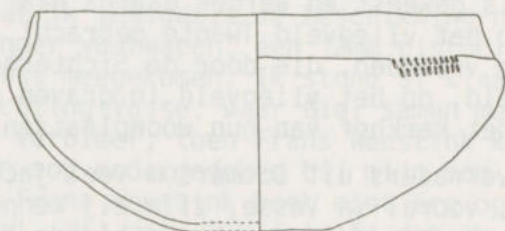
De familie Evers is er na de oorlog bekaaid afgekomen. Dat was het risico van het verzetswerk, werd hun gezegd. Giel had zich een paar dagen weten te verbergen op de zolder van boerderij Evers, doch ook hij is later op een andere plaats in Twente gepakt en vermoord.

Hoe erg een dergelijke overval echter ook was, voor ons was het duidelijk, dat wij nog meer moesten doen tegen de gehate vijanden. De meesten van ons werden dan ook extra gedreven om verzetsactiviteiten te verrichten.

J.A.Veldhuis

(wordt vervolgd)

Die nooit iets verkeerd wil doen,
die slaapt dag en nacht.

Vondsten uit een graf van de Trechterbekercultuur.
Gevonden op de Klokkenberg te Denekamp. (Tekening IPP Amsterdam)

HET BODEMARCHIEF BEDREIGD

Noord-oost Twente is een gebied waar al duizenden jaren mensen rondlopen. Men woonde er, werkte er, en begroef er zijn doden. Op veel plaatsen zijn sporen van deze mensen in de bodem achter gebleven. Scherven in een akker geven de plaats aan waar een boerderij uit de tijd van Karel de Grote gestaan heeft. Vuurstenen werktuigen wijzen de plek waar rendierjagers aan het eind van de laatste ijstijd, zo'n tienduizend jaar geleden, hun kamp hadden opgeslagen. We noemen dit soort plekken archeologische vindplaatsen. Uit Noors-oost Twente zijn momenteel enkele honderden van deze vindplaatsen bekend. In ouderdom variërend van 80.000 jaar tot enkele honderden jaren. De vondsten, die er gedaan zijn, maken het mogelijk een beeld te vormen van het leven van mensen uit een ver verleden.

Alle zaken die mensen in het verleden in de grond hebben achtergelaten zitten in, wat archeologen noemen, het "bodemarchief".

Archeologen bestuderen en beheren dit 'bodemarchief'. Zij proberen belangrijke vindplaatsen te beschermen en als dit niet mogelijk is wordt er soms een opgraving uitgevoerd.

Het gaat echter niet zo goed met het 'bodemarchief'. In ons land wordt enorm veel opgegraven. Er worden wegen aangelegd, huizen gebouwd enzovoort. Hierbij worden vele archeologische vindplaatsen verwoest. Daarnaast vindt er vanuit de landbouw een sluipende aantasting van het 'bodemarchief' plaats. Steeds grotere landbouwmachines zetten de bodem als maar dieper om waarbij vindplaatsen ongemerkt verdwijnen.

De vooruitgang is echter ook niet door archeologen te stoppen. Het is daarom zaak dat er zoveel mogelijk vondsten en informatie verzameld worden uit vindplaatsen, die verdwijnen of dreigen te verdwijnen. Gezien de schaal waarop het 'bodemarchief' aangetast wordt is dit voor de kleine groep Nederlandse beroeps-archeologen onbegonnen werk.

Gelukkig is er in Nederland een grote groep mensen die zich in haar vrije tijd met archeologie bezighoudt: dit zijn amateur-archeologen. Zij ontdekken vele nieuwe vindplaatsen door in bouwputten, wegcunetten en op akkers te speuren naar archeologische sporen. Daardoor zijn ze een onmisbare hulp voor de beroeps-archeologen. Helaas is er in Twente een groot gebrek aan amateur-archeologen. Misschien is dit een tip voor mensen die geïnteresseerd zijn in het verleden van hun streek. Archeologie kan een bijzonder boeiende hobby zijn. Er zijn in Noord-oost Twente, gezien de grote hoeveelheid vindplaatsen, volop mogelijkheden.

Het is echter niet zo dat alle archeologische vondsten door beroeps- of amateur-archeologen gedaan worden. Iedereen kan onverwacht geconfronteerd worden met een archeologische vondst. Boeren tijdens het ploegen van een akker, spelende kinderen die een gat graven, mensen die hun tuin omspitten. En zo kan ik nog wel een tijdje doorgaan. In Lattrop is zelfs een keer een pot gevonden door een wroetend varken. Veel archeologische vondsten zijn dan ook toevalsvondsten. Een spectaculair voorbeeld hiervan was de vondst van een vijfduizend jaar oud graf op de Klokkenberg in Denekamp. In 1963 werd hier tijdens bouwwerkzaamheden een graf van de Trechterbekercultuur gevonden. (Hunebedbouwers.) In het graf bevonden zich drie potten en een enorme vuurstenen bijl. (zie afb.) We weten van deze vondst omdat de vinders deze aan een museum gemeld hebben. Het gebeurt echter nog al te vaak dat vondsten worden verzwegen of zelfs ongeïnteresseerd vernield worden, waardoor een stukje geschiedenis voor altijd verloren gaat. Dat is zonde en kan worden voorkomen door vondsten te melden. Dit kan bij de 'Rijksdienst Voor Oudheidkundig Bodemonderzoek' (ROB) te Amersfoort of bij het 'Rijksmuseum Twente' in Enschede. Ook kan het worden doorgegeven aan de Stichting Heemkunde Denekamp.

Veel Twentenaren voelen zich verbonden met het verleden van hun streek. Door aandacht te hebben voor archeologische vondsten kan men een actieve bijdrage leveren aan de geschiedschrijving van Twente. Elke nieuwe vondst draagt bij tot het oplossen van de enorme puzzel van het verleden. Het verleden waar we eigenlijk nog zo weinig van af weten.

H.Scholte Lubberink.

ONZE STRAATNAMEN

In een reeks korte afleveringen in dit blad zal elke keer een aantal straatnamen, welke in de gemeente Denekamp voorkomen, beknopt worden verklaard. De tussen haakjes geplaatste datum geeft de datering weer van het besluit van de gemeenteraad, waarbij de betreffende straatnaam is gegeven.

Op deze wijze wordt gehoopt op de duur een volledig overzicht te krijgen.

De serie staat onder redactie van: H.Boink, W.A.J.Nijhuis en J.A.den Ouden.

Everwijnstraat te Denekamp (20 januari 1965).

Genoemd naar Graaf Everwijn II van Bentheim (1461-1530). Als eigenaar van Singraven financierde hij de klokken St.Nicolaas en Salvator van de St.Nicolaaskerk te Denekamp, welke respectievelijk in 1518 en 1530 zijn gegoten. Een bewijs hiervan is het sinds mensenheugenis gebleven rijmpje, dat op de melodie van het klokkengeluid kan worden gezongen: "Nen mengel beer, gebroaden haan, dat koomp den groaf van Benthem too".

Eylersplein te Denekamp (4 oktober 1966).

Genoemd naar het in 1968 afgebroken erve Eylers (Engelbertink) aan de Brandlichterweg; dat toen moest plaats maken voor de nieuwbouw van de woonwijk, waarin deze straat ligt. Eylers wordt omstreeks 1700 reeds genoemd.

Foksweg te Denekamp (18 maart 1969).

Deze weg is gedeeltelijk gelegen in Denekamp en deels in Beuningen (gemeente Losser) en is genoemd naar het erve Foks (Beuningen) dat hieraan ligt.

Frensdorferweg Tilligte en Lattrop (20 december 1962).

Deze weg loopt vanaf de Ootmarsumsestraat in Tilligte tot aan de Duitse grens in Lattrop en is genoemd naar de Duitse buurtschap Frensdorf. De weg wordt ook nog wel eens aangeduid als "Oude Postweg", wat het inderdaad is geweest. De weg komt op oude kadastrale kaarten voor als "weg van Ootmarsum naar Nordhorn". Het erve Bruggink (Kaptein) aan deze weg was vroeger een herberg "de Lindentapperij" ge-

heten. Het was de eerste herberg achter de Duits-Nederlandse grens, waar men kon aanleggen. Hier was ook een wisselstation voor paarden van de (post)koets tussen Amsterdam en Moskou. Aan het eind van de Frensdorferweg nabij de grens stonden twee zgn. "kommiezenhuizen", die ook herinneren aan de grensovergang hier en de Kommiezendijk in Breklenkamp. Een ervan was het geboortehuis van de bekende kunstschilder Johan Barthold Jongkind (1819-1891). Een zwerfkei herinnert hieraan.

De Gervelink in Denekamp (27 augustus 1973).

De naam van deze straat is afgeleid van het vroegere erve Gervelink dat moet hebben gestaan, waar nu het tankstation "de Brink" is. In het schattingsregister Twente van 1475 is dit erve genoteerd als "Ghervelding".

Gildehauserdijk in Denekamp (18 maart 1969).

Een weg welke vroeger liep van Denekamp naar Gildehaus. Deze ging via Brandlichterweg achter erve Bosman langs erve Kolthamer, Bergum, Punthuizen, Lutterzand etc. naar Gildehaus.

Goudkampsweg in Oud Ootmarsum (18 maart 1969).

Deze weg is genoemd naar een hieraan gelegen perceel grond "n Goldkamp". Deze kamp werd zo genoemd, omdat het een vruchtbaar stuk land was met een goede opbrengst.

Gravenallee te Noord Deurningen (20 december 1962).

In de volksmond is deze weg beter bekend als "de Kloosterlaan", die loopt van de Lattroppestraat naar het klooster de St. Nicolaasstichting. Het eerste gedeelte van de naam Gravenallee herinnert aan graaf Adolf Hendrik van Rechteren, heer van Almelo, welke in 1708 eigenaar werd van de toenmalige havezathe Noord Deurningen, later aangeduid als het Gravenhuis. Een wapenstein in een vleugel van het klooster herinnert hieraan o.m. alsmede twee zandstenen zuilen.

Gravenesweg te Noord Deurningen (20 december 1962).

Deze naam is afgeleid van een es, die hier ligt en eens toebehoorde aan de Graaf van Rechteren.

BEPERKING ALCOHOLGEBRUIK IN 1834

Dat alcoholmisbruik niet alleen een probleem is van onze huidige samenleving, maar ook in vroegere tijden veelvuldig voorkwam is te lezen in het "Berigt over het houden der Drinkgelagen" dat in 1834 door de r.k. geestelijkheid van Twente werd verspreid aan de pastoors. Dit bericht, dat paal en perk moest stellen aan het bovenmatig drankgebruik, moest in alle r.k.kerken van Twente bij de vroege en late dienst worden afgelezen op zondag na Hemelvaartsdag.

We nemen het bericht op in de oorspronkelijke schrijfwijze.

"De Aartspriester van Twenthe herinnert hiermede alle Roomsche Katholyken van dit District, hoe dat de Geestelijke Overheid voor eenige jaren bepaling en beperking gemaakt en vastgesteld heeft, over het houden en bijwonen van drinkgelagen, gezelschappen waar personen van het vrouwelijk en mannelijk geslacht zich verzamelen bij gebruik van sterke dranken als jenever, brandewijn enz. Niet alleen op de gewone drinkdagen op Zon- en gebodene Feestdagen door het jaar, maar ook bij gelegenheid van vogelschieten, het houden van bruiloften, kermisdagen, marktdagen en diergelijken tot voorkoming van menige zonden van dronkenschap, slagerijen, onkuisheden, ontheiliging van Zon- en gebodene Feestdagen; waarom de Geestelijke Overheid aan alle Pastoren van dit District gelast heeft, daartegen ten strengste te waken, en aan alle Biechtvaders heeft aangeschreven, om hunne penitenties op biechtelingen, welke herhaalde overtreders van deze zoo heilzame voorschriften mogten zijn, als ook de tappers en herbergiers, welke zulke verbodene drinkgelagen ophouden naar bevind van zaken in de biecht de Absolutie uit te stellen.

De Aartspriester maakt hierbij bekend, dat de Geestelijke Overheid met genoegen vernomen heeft, dat de brave en vrome Katholyken in de meeste gemeenten van dit District zich gehoorzaam gedragen hebben naar het gebod daarover

vastgesteld, welk zulken Godvrezenden Katholyken tot eer en deugd verstrekt, maar dat zij ook tevens met leedwezen vernomen heeft, dat nog eenige misbruiken en overtredingen tegen de bepaalde voorschriften hier en daar zijn voorgevallen. En willende, dat dit zoo heilzaam gebod van alle Katholyken in dit District bepaaldelyk en zeer nauwkeurig zal worden onderhouden en opgevolgd, zoo heeft Zijne Hoogwaardigheid de Heer Antonius Antonici Vice Superior der Hollandsche Zendingen en Kamerheer honorair van Zijne Heiligheid Paus Gregorius XVI alle bepalingen en voorschriften door de voormalige Overheden daaromtrent vastgesteld, niet alleen door haar Apostolisch gezag bekrachtigd, maar aan den Ondergeteekenden Aartspriester bij Missive van den 3 April l.l. aangeschreven en het bijzonder belast om zorg te dragen dat alle Heeren Pastoren en Kapellanen zich stiptelyk gedragen naar de bepalingen daaromtrent voorgeschreven waarbij deze als Biechtvaders belast zijn en wel op plicht van gehoorzaamheid, om de tappers, herbergiers en alle jonge lieden die verdacht mogten zijn van deze zoo heilzame voorschriften der Geestelyke Overheid overtreden te hebben, in den biechtstoel daar over te ondervragen en die welke al meermaals nalatig bevonden zijn, daar aan te gehoorzamen, met oplegging van eene heilzame boete, de absolutie te moeten uitstellen. Waarbij bovendien de Aartspriester belast is, om dadelijk de Geestelyke Overheid daarvan te verwittigen, wanneer somtijds een Pastoor of Kapellaan, hetgeen niet te hopen is, in zaken van zoo groot gewigt mogt nalatig blijven.

Tot meerdere in nauwkeurige herinnering voor ieder worden hier alsnog opgenoemd de reeds te voren bepaalde tijden, op welke de drinkgelagen in sterke dranken voor personen van ongelijk geslacht moeten eindigen.

1. Op de gewone drinkdagen als Nieuwjaarsdag, vastenavond, tweeden Paaschdag, tweeden Pinksterdag en tweeden Kerstdag, 's namiddags te 4 uur.
2. Op Zon- en gebodene Feestdagen door het jaar 's namiddags te 4 uur van den 20 September tot den 20 Maart, en gedurende het zomer halve jaar te 6 uur als ook ten tijde van de Godsdienst.
3. Op Kermis, marktdagen en alle andere soorten van drinkgelagen één uur na Zonnenondergang.

Ieder weldenkende Katholyke zal uit de herhaalde voorschrift en aanschrijving genoegzaam zien de strenge verplichting, welke de Geestelijke Overheid hem oplegt om zich daar naar te gedragen, en uit de zware verbintenis met welke zij de Biechtvaders in dit sterk belast zal ieder genoegzaam erkennen, hoe ongodsdienstig zij begint te worden, die zich willend tegen dit zoo heilzaam gebod aankant.

Wordende hierbij alle Ouders en huisoversten alsnog op het krachtigste aangemaand om al hun ouderlijke en overlijke gezag te gebruiken ten einde dit verbod noch door hunne kinderen noch door hunne dienstboden of huisgenoten worde tegen gegaan, wel overdenkende dat zij eens in den dag des oordeels hierover aan God eene strenge rekenschap zullen moeten afleggen.

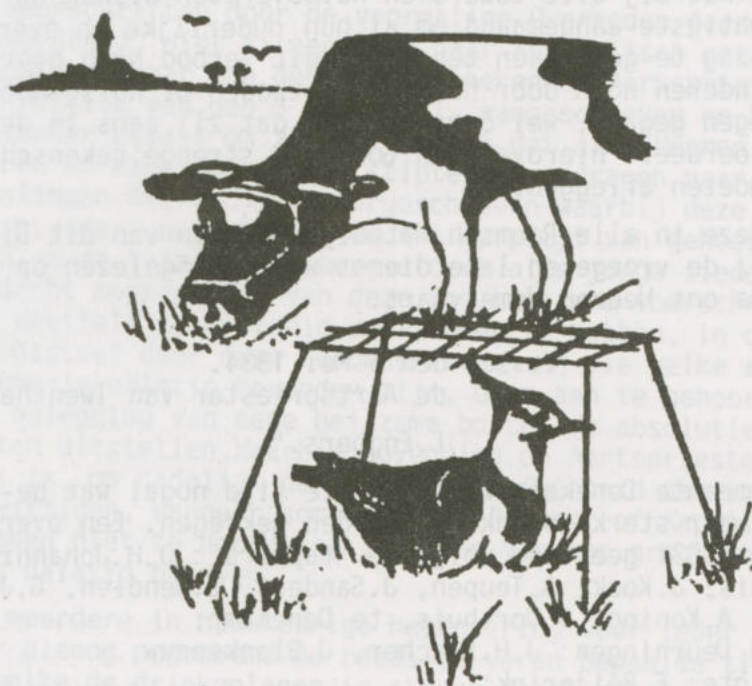
En zal deze in alle Roomsche Katholyke Kerken van dit District bij de vroege en late dienst worden afgelezen op Zondag na ons Heeren Hemelvaart.

Vasse, den 5 Mei 1834.
de Aartspriester van Twenthe.
L.Engbers."

In de gemeente Denekamp waren in die tijd nogal wat bedrijven waar sterke drank kon worden gekregen. Een overzicht uit 1831 geeft de volgende "tappers": J.H.Johannink, H.Borghuis, J.Kock, A.Teupen, J.Sanders, L.Bendien, G.J. Borgert, A.Koning, J.Oorthuis, te Denekamp;
te Noord Durningen: J.H.Fischer, J.Blankenauw;
te Tilligte: E.Beijerink;
te Agelo: G.J. ter Braak.

H.Boink.

Je kunt niet bij meerderheid van stemmen
over de waarheid beslissen.

Kievit onder nestbeschermer

WEIDEVOGELS

Weidevogelbescherming is een zaak van ons allen. Voor het behoud van een goede weidevogelstand is medewerking van landbouwers noodzakelijk. In de gemeenten Weerselo, Tubbergen en Denekamp hebben de landbouwers en natuurbeschermers de handen ineen geslagen en hebben ze gezamenlijk een vereniging opgericht tot bescherming van weidevogels en jong wild. Deze vereniging telt meer dan honderd leden en donateurs. En nog steeds groeit het aantal leden voor het veldwerk en het aantal donateurs voor de financiële steun om de vereniging draaiende te houden.

De vereniging tot bescherming van weidevogels en jong-wild is opgericht op 20 maart 1983. Hierbij zijn aangesloten de kerkdorpen Tubbergen, Rossum, Deurningen, Saasveld, Beuningen en de buurtschap Groot Agelo. In ieder kerkdorp of buurtschap zijn een of meer groepen veldwerkers, die elk een bepaald gebied aangewezen krijgen om daar de nestplaatsen van alle soorten weidevogels op te zoeken en vast te leggen. Deze groepen trekken er regelmatig op uit en zoeken hele gebieden af. Zodra ze een nest vinden wordt het gemarkeerd. Daarna wordt contact opgenomen met de betreffende landbouwer of grondgebruiker. Deze kan dan bij zijn werkzaamheden, zoals eggen, ploegen, slepen maaien of bij het uitrijden van drijfmest rekening houden met het legsel. Zo wordt samen getracht de nesten en de uitgekomen vogels in de broedperiode te ontzien.

Deze samenwerking tussen veldwerkers en landbouwers is buitengewoon goed, zoals verderop zal blijken.

Zo meldde de heer Stevelink uit Groot Agelo een wel zeer broedse wulp. Een wulpelegsel, dat hij al eerder had opgespoord, moest in verband met het maïspoten worden verplaatst. Met een schop stak hij het gehele nest, met de eieren, uit de grond en zette het met schop en al naast de oorspronkelijke nestplaats. Omdat de voorraad maïs juist op dat moment op was, verwijderde Stevelink zich ongeveer veertig meter van de plaats om maïs te halen. En wat gebeurde er?..... Jawel hoor, de kennelijk

erg vaste broedse wulp nam weer plaats op het nest, de eieren en op de schop. Kort daarna is het nest weer op de oorspronkelijke plaats teruggezet en nog geen minuut later zat de wulp alweer op de eieren. Enkele dagen later bleek dat alle vier eieren met succes waren uitgekomen.

Ook in Rossum deed zich een bijzonder geval voor. Op 4 mei 1990 werd geconstateerd dat een reeds bebroed wulpelegsel kennelijk door stuwwerkzaamheden in die buurt, door de wulp in de steek was gelaten. De eieren waren namelijk door en door koud. Vier dagen later werd geconstateerd dat het broeden was voortgezet. Uiteindelijk aanschouwden toch nog drie jonge wulpen aldaar het levenslicht. Met dit voorval moge duidelijk worden dat niet altijd direct moet worden aangenomen dat een legsel verloren is, ook al voelen de eieren koud aan.

Bij een ander wulpelegsel eveneens in Rossum stelde de betreffende landbouwer zijn maaiwerkzaamheden uit, totdat het legsel van een op zijn land broedende wulp was uitgekomen. Dit is, zo u ziet, een prachtig staaltje van samenwerking tussen een landbouwer en een groep veldwerkers.

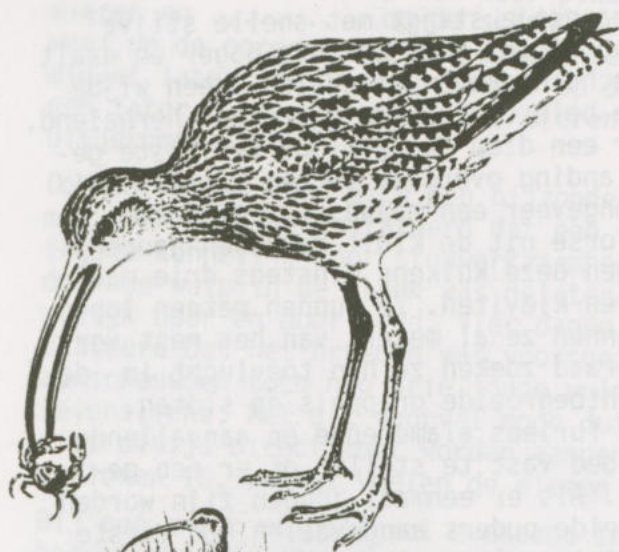
De wulp is Europa's grootste steltloper. Deze broedt in ons land op zowel vochtige als droge heiden, in de duinen, in laagveengebieden, op schrale graslanden en akkers. Het is een prachtige vogel. Groot, opvallend, luidruchtig, waakzaam, muisstil, geheimzinnig, allemaal eigenschappen van de wulp. Deze jodelende voorjaarsbode mag nog allerm minst als een algemene broedvogel in Twente worden aangemerkt.

Zo eind februari begin maart, verschijnen de eerste mannetjes-wulpen in hun broedgebieden. In die tijd zijn ze niet over het hoofd te zien. Met korte krachtige vleugelslagen stijgt het mannetje luid jodelend omhoog en daarna nog weer iets hoger. Met stijf gehouden vleugels volgt dan weer een afdaling waarbij een typerende luide zang ten gehore gebracht wordt. Onvermoeibaar wordt zo aan de mannetjes in de buurt duidelijk gemaakt: Dit is mijn gebied, tot hier en niet verder. Kort nadat de vrouwtjes gearriveerd zijn wordt een geschikte nestplaats gezocht. De luidruchtige wijze, waarop de vogel baltst en zijn broedterritorium markeert, spreekt ons

bijzonder aan. Het mannetje stijgt met snelle stijve wiekslagen omhoog, houdt in, gaat dan nog hoger en daalt daarna met strakke schuingeheven vleugels in een wijde cirkel neer, soms de hele cyclus een paar keer herhalend. Ondertussen wordt er een diep "kluu kluu" ten beste gegeven, dat voor de landing overgaat in een triller. De broedtijd duurt ongeveer een maand. Uit de grote wulpe-eieren komen forse uit de kluut gewassen jongen. Bij hun geboorte wegen deze kuikens minstens drie maal zoveel als pas geboren kieviten. Ze kunnen meteen lopen en na enkele uren kunnen ze al meters van het nest verwijderd zijn. Bij onraad zoeken ze hun toevlucht in de in het voorjaar, dichtbegroeide greppels en sloten. Aan de zeer waakzame furieus alamerende en aanvallende oudervogels is dan goed vast te stellen of er een geslaagd broedgeval is. Als er eenmaal jongen zijn worden indringers door beide ouders aangevallen. De eerste tijd krijgt men de jonge wulpen niet gemakkelijk te zien. Pas na enkele weken verschijnen ze regelmatig op bouwland en weilanden met kort gras. Om de kuikens dan te vangen en te ringen is een goede conditie zeer belangrijk, want jonge wulpen kunnen erg hard lopen. Bij de minste onraad zoeken ze meteen dekking in een sloot of greppel en dan is het vanwege hun schutkleur moeilijk om ze te vinden.

Wulpen zijn niet zo kieskeurig in hun voedsel. Alle kleine dieren, die in de bovenste bodemlaag leven, vallen hen ten deel. Dat zijn wormen, duizendpoten, engelingen, slakken, kikkers en allerlei kevers, muizen, bessen en zaden. Na het broeden trekken de wulpen naar de Waddenzee. Op de Wadden vangen ze in ondiep water vooral jonge strandkrabben. Op de drooggevallene slipbanken boren ze met hun lange snavel naar allerlei in de bodem levende dieren, die zich op veilige diepte wanen. De vrouwtjes hebben hierbij de beste kansen want hun snavel is wel twee centimeter langer dan het toch al lange steekgereedschap van de mannetjes.

De Waddenzee fungeert als een verzamelplaats voor wulpen uit een groot deel van Europa. Lokale broedvogels krijgen daar gezelschap van broedvogels uit het binnenland. Bij dit gezelschap voegen zich later de vogels van Finland en West Rusland. Deze indrukwekkende populatie bestaat uit meer dan veertigduizend paren. Op de

Wulp

Kievit

Waddeneilanden zijn de aantallen eind oktober het grootst. Er kunnen daar rond die tijd wel zo'n twintigduizend wulpen aanwezig zijn. Voordien zijn echter ook al vogels doorgereisd, zodat het aantal wulpen, dat de Waddeneilanden aandoet, aanzienlijk groter is. Men schat dat er zo'n kwart miljoen wulpen zijn, die op een of andere wijze gebruik maken van de Waddenzee. Na eind oktober nemen de aantallen af. Maar zelfs in de strenge winters blijven er wulpen in het Waddengebied aanwezig. Wulpen gaan slechts bij uitzondering tot in het Zuiden van Spanje. Anderen overwinteren in het Zuiden van Engeland.

Niet alleen de wulpen maar ook de grutto en de tureluur zijn de laatste jaren sterk achteruitgegaan. Wij kunnen ons afvragen wat hiervan de oorzaak is. Zoals we allemaal wel weten zijn hiervoor tal van redenen, zoals veranderingen in het graslandbeheer, verlaging van de grondwaterstand en toenemend kunstmestgebruik. Dit kan voor weidevogels een complex van negatieve gevolgen hebben. Het gevolg van snellere grasgroei is bijv. dat eerder en vaker gemaaid wordt. De vogels krijgen dan niet meer de kans hun jongen ongestoord groot te brengen. Zo ontstaat er een eenvormiger graslandflora en een droge, vastere en egalere bodem, waardoor minder voedsel voor de vogels beschikbaar komt. Dit is dan ook de oorzaak dat het bestand van de wulp en vooral de grutto en tureluur sterk achteruit gegaan zijn.

Gelukkig gaat het niet met alle weidevogels zo slecht. Het blijkt dat de kievit zich goed handhaaft en zelfs hier en daar is toegenomen. De kievit is dan ook een van de minst kieskeurige weidevogels, die zich tot nu toe goed aanpast aan de veranderingen in het cultuurlandschap.

Het zoeken en rapen van kievitseieren is verboden, met uitzondering van de Provincie Friesland. Vroeger was het zoeken en rapen van kievitseieren voor veel mensen een sport. In Denekamp had je enkele van die verwoede eierzochers zoals bakker Meenhuis, de heren G.A. Rolink en A.H. Hofland. Deze mannen waren met de natuur en het vogelleven vertrouwd en ze waren specialisten in het zoeken van kievitseieren. Je kon ze regelmatig in het veld aantreffen. Het ene keer in het Beuningerachterveld, dan weer in het Rodeveld of Denekampseveld, ze waren overal.

Het waren echte natuurliefhebbers. Op 10 maart 1963 vond dit trio, in de omgeving van het Hornven, in een laag weiland, het eerste kievitsei dat toen werd aangeboden aan de burgemeester van Denekamp, A.J.E.E.C. baron van der Heyden van Doornenburg. Bakker Meenhuis had in het voorjaar, op zijn dagelijkse tochten met de bestelauto langs zijn klanten, ruimschoots de gelegenheid de vogels waar te nemen. Zodra hij aan het gedrag van de vogel merkte, dat het niet lang meer kon duren of het eerste ei zou gelegd worden, trok hij er met de anderen op uit. Dit gebeurde meestal op zondagmorgen. Het waren ijverige zoekers van kievitseieren. Tijdens de raaptijd zijn er heel wat eitjes in hun pet verdwenen.

W.A.J. Nijhuis

grutto

GOEDEREN STIFT WEERSELO

In het manuscript van W.H.Dingeldein over veldnamen zijn ook lijsten opgenomen met beschrijvingen van erven in Nutter, Ootmarsum en Agelo uit het jaar 1554 met daarbij de namen van de percelen, die bij elk erf hoorden. Boven elke lijst schreef Dingeldein "Uit 8 eeuwen Stift Weerselo". Het is dus aannemelijk dat hij deze gegevens bij het samenstellen van het boek over het Stift Weerselo heeft verkregen, hoewel deze niet in het in 1951 uitgegeven boek staan geschreven.

Mogelijk is dat van deze percelen pacht of tienden van het Stift moesten worden afgedragen.

De volgende erven zijn door Dingeldein vermeld.

Onder "Kuckes" Huis in Oud Ootmarsum (Kuks): Het Lange Rijsfelt; De Wordt; Het Kreyenloo; Het Mengelen Stucke; een hooimaat het Lukte Quaet; de Santbrede.

Erve "Elverynck" in Oud Ootmarsum (Elferman), nu vakantieboerderij. De Brommesacker; De Glaenkamp; Het Everberen stucke; De Steenberch; De Rovegaarden; Hooiland bij het Kogelvelt.

"Splinterinck" in Oud Ootmarsum (hier werden vroeger de holtingen van de marke Nutter en Oud Ootmarsum gehouden, nu geen erf meer) o.a. De Spranckbrede op het Rot; Het Marlant; De Baken brede; De Molenbrede; De Brede op den Kerkberch; Het Klockenstucke; De Poelacker; Het Wanschapen stucke.

"Eppinck" te Oud Ootmarsum (Balboer, Wittebergweg); nu woonhuis (Balboer woont nu aan de Wiemselweg). De Hoykenbrede bij Nutterkerkweg; Op den Poll; De Doode acker; Kuckesheurne; De Woort.

"Egbertinck" in Nutter (Egberman, nu Weerman, erve bestaat nog). Een stuk land in den Esch genaamd de Heurne bij den Altaerstool; De Haeselbreede; De Graft; Het Houloo; De Vrijdach; De Valkenbrede.

"Wychman" in Klein Agelo, Wiegman; boerderij afgebroken,

nu woonhuis, schuren staan er nog.
De Meerynck; De Dalbrede; Op den Sovenberch; De Brede bij
de weg aan 't kruis naar Oldenzaal; In de Laecke; De
Rovegaarden; Een hooimaat bij de Ovelgunne; De Pyssebrede.

"Brongerinck" in Agelo (de Brunger, Groot Agel) Postel;
erve Brunger bestaat niet meer; Het Varlinck stucke;
Catrynen stucke bij Steverinck kamp; Het grote Kaerstucke;
De Buyten laecke; Het Haecke stukke; De Pyssebrink.

"Wynckel" in Agelo (Winkelman, Lansink nu Tijink, Groot
Agelo). Voor aan den Sonnenberch; Bij den Baeken; De
Perboom; De Molenacker; De Geer bij Assinck kerckwech;
Bij het Corte Cruise; Weideland; het Maelant in den Esch.

Zo op het eerste gezicht lijkt het een opsomming van veld-
namen. Als men echter bedenkt dat deze benamingen niet zo
maar tot stand kwamen, maar dat ze wel degelijk iets te
maken hadden met bijv. de ligging, de structuur, de ver-
bouw, eigenaar of pachter en hoogte of laagte van een
stuk grond, dan is het zeker zinvol deze namen vast te
leggen en waar mogelijk te onderzoeken waarom een be-
paald stuk grond zo genoemd werd.

Begrijpelijk is dat na ruim 400 jaar veel van deze namen
niet meer voorkomen o.a. doordat de grond van eigenaar
verwisseld is; of er een andere bestemming aan gegeven
is. Ook zullen verschillende namen in de loop van de
tijd zodanig in het spraakgebruik veranderd zijn, dat ze
nu niet direct meer herkenbaar zijn. Zo zijn bijv. de
hiervoor genoemde namen in de toen gebruikelijke Neder-
landse taal genoteerd, maar werden ze in het plaatselijk
dialect misschien heel anders uitgesproken. Verminkingen
van veld- of bloknamen op oudere kadastrale kaarten om-
dat men niet met het plaatselijk dialect op de hoogte was,
waardoor de betekenis van de naam volledig verdween, zijn
nu ook nog aanwijsbaar en helaas in verschillende geval-
len overgenomen bij de naamgeving van straten en wegen ook
in de gemeente Denekamp.

Toch zijn veel van de veldnamen, welke genoteerd zijn op
de lijsten uit 1554, bij het recente veldnamenonderzoek
nog geregistreerd en is de ligging ervan vastgelegd kun-
nen worden.

J.A.den Ouden.

HET ERVE LÖLF

*Beknopte beschrijving van de
geschiedenis van het erve
Lölf in Oud Ootmarsum.*

Dit artikel is een uittreksel van een bijdrage voor het boek "Genealogie/geschiedenis (Bos)Werger-Leussink" dat maart 1991 door A.H.Boswerger in samenwerking met R.F.A. Rorink tot stand is gekomen.

De geschiedenis van het erve Lölf laat zich minstens terugleiden tot 1383. In de registers en rekeningen van de bisschop van Utrecht staat vermeld dat ene Everd Swenke door de bisschop beleend was met "dat erve to Ludolvic to Olde Oetmersum, dat erve to Mensync to Vasse, die tienden to Boync ende to Brunyncx to Manner, to Messolinc to Ghiello, to Roderkinc to Hokelinchem ende den tiende over dat Spolthuys to Godelinchem". De belening zal wat betreft het erve Ludolvic, later vaak Lovelinck genoemd, ertoe hebben geleid, dat het in ieder geval feitelijk buiten de macht van de bisschop is gekomen.

In het schattingsregister uit 1475, opgesteld in opdracht van de bisschop van Utrecht als toenmalig landsheer, werd het erve vermeld als "Lodebeling". In een tweede bekend belastingregister, het verpondingsregister 1601 (opgesteld door de Staten van Overijssel), werd het erve met "Loevelinck" aangeduid. Als eigenaar werd Moerbecke vermeld. Het blijkt dat het erve niet bewoond werd en dat slechts zo'n kwart hectare aan een boer, Hendrick Everinck, verpacht was. Het verpondingsregister 1602 geeft de zaak kort en bondig weer. "Lovelingh, 10 mudde seylandt, 1 dachwerck hoylandt, wüste". Dit betekende dat het Lölf ruwweg een grootte had van zes hectare en waarschijnlijk door oorlogshandelingen woest lag (Tachtigjarige Oorlog!), een lot dat ruim 350 boerderijen in Twente deelden.

Het is hier niet de plaats om alle gegevens te spuien

die van de bewoners van het Lölf of Lolvink door de eeuwen heen voorhanden zijn. We maken daarom een forse sprong naar het begin van de 18e eeuw. Het erve werd toen bewoond door Henrick Lolvinck of Löelf, die sinds 1728 gehuwd was met Beerte Seuste. Uit dit huwelijk werd in 1736 een zoon, Hermen geboren, die later de boerderij zou overnemen.

In de volkstelling 1748 vinden we dit gezin terug. In tegenstelling tot een aantal andere oude boerderijen in Oud Ootmarsum treffen we bij het Lölf geen lyftucht (oud woonhuis) aan.

De volkstelling uit 1795, waarin de teller abusievelijk de buurtschappen Nutter en Oud Ootmarsum heeft verwisseld (wat dan kan leiden tot een misverstand als in 't Onderschoer 1990/3 blz.33 en 34) maakt ons niet veel wijzer wat de bewoning van het Lölf betreft. Hermen Lölf of Lolvink en Hermken Prengers moeten dan nog de boer en boerin op het erve geweest zijn. Kort na 1795 blijkt dat op het Lölf Joannes Henricus ("Hendrik") Lölf en Janna Rotgerink of oude Bonke hebben gewoond.

het oude Lölf

Op 24 september 1827 werd in het huwelijksregister van de gemeente Denekamp het huwelijk ingeschreven van Harmen Hendrik Lölf, 30-jarige zoon van Hendrik Lölf en Janna Rötgers met Janna Wigger, 23 jaar, dochter van Berend Velers op Wigger en Janna Brunninkhuis uit Hezingen. Een dochter werd geboren, Janna Lölf, de latere vrouw van Harmen Jan Raatgerink. Veel geluk was er verder niet weggelegd voor Harmen Hendrik Lölf, want op 19 februari 1831 overleed hij, pas 33 jaar oud.

Het valt ons moeilijk een inschatting te maken van de ellende waarin de jonge weduwe moet hebben verkeerd. Pas 27 jaar was ze met ongetwijfeld grote financiële problemen. Een tweede huwelijk liet dan ook niet lang op zich wachten. De bruidegom werd Lambertus ter Duis uit Klein Agelo. Met zijn intrek op het erve Lölf volgt een opmerkelijke periode. Zuiver willekeurig, lijkt het, werden de kinderen bij de burgerlijke stand van de gemeente Denekamp als Ter Duis dan wel met zijn bijnaam Lölf aangegeven. "Lölf" werd echter verbasterd tot "Luft". Zo kon het gebeuren dat later, omstreeks de eeuwwisseling, er op de boerderij "Aol Lölf" twee volle broers woonden,

de oudste Ter Duis geheten en de jongste, gehuwd en met een gezin, Luft. Dat dit ook destijds opvallend moet zijn geweest, blijkt hieruit dat men bij de bureu, Leussink, mij dit verhaal kon vertellen, alleen sprak men daar van "ter Duze" in plaats van Ter Duis".

Ter Duis stierf in februari 1847. Kort hierop vertrok de weduwe Janna Velers of Wigger met haar gezin naar een nieuw huis, dat met "Oude Lölf" werd aangeduid. Dit boerderijtje werd gesticht op grond, die kort ervoor nog tot de markegronden van Oud Ootmarsum had behoord. Janna trouwde in 1848 voor de derde maal, nu met Jan Hendrik Kolthof, zoon van Hendrikus Kolthof en Gezina Brünger uit Groot Agelo. Janna was toen 44 jaar, haar echtgenoot 35, kinderen kwamen er niet meer.

In een akte van onderzetting (hypotheek) van 19 november 1858 blijkt dat het "Oude Lölfplaatsje" van bescheiden omvang was: iets meer dan twee bunder.

Die grootte had het nog op 10 juli 1878, toen de weduwe Johanna Veelers of Wigger (Jan Hendrik Kolthof was in 1860 gestorven) haar helft van de boerderij verkocht aan haar zoon Johannes Lölf, ook wel Ter Duis genaamd, die klompenmaker van beroep was. Volgens de geboorteakte was zijn werkelijke naam echter Johannes Luft, een foutje...? De andere helft van de boerderij was in handen van zijn oudere broer Hermannus Hendrikus ter Duis, die deze helft van de zuster van Jan Hendrik Kolthof (diens erfgenaam) moet hebben gekocht. Ter Duis bleef vrijgezel, Luft echter trouwde in 1890 op bijna 50-jarige leeftijd met de net 25-jarige Suzanna oude Rotgerink.

Wie riep daar iets over een bok en een blaadje?

Het Oude Lölf was op een ongunstige plaats in de zogenaamde Deel in Oud Ootmarsum gebouwd. De bodem, waarop het stond, was drassig. Men was daarom al vrij snel gedwongen weer te verhuizen. Het woonhuis in de Deel werd verlaten en is omstreeks 1882 afgebroken.

In 1874 werd in de kadastrale registers de verkoop ingeschreven van zeven percelen, die van oudsher tot het erve Lölf hebben behoord. Perceel nummer 44, begroeid met dennen, was door Johannes Lölf of Luft aangekocht. Uit kadastrale gegevens blijkt dat in 1883 deze kleine bunder opgedeeld was in zes perceeltjes: hakhout, heide (voor 1918 tot bouwland ontgonnen), weiland, huis en erf, hooi- en bouwland en nogmaals hakhout.

Veel grond hadden de bewoners niet bij hun woonhuis. In september 1921 zouden verscheidene percelen van het Lölf, eigendom van Leussink, worden geveild. Een perceel ter grootte van een kleine bunder werd door Luft aangekocht. In 1927 werd 21 are aan heide en hakhout, eveneens gelegen bij het woonhuis, van dezelfde Leussink gekocht. Anno 1991 wordt de boerderij nog steeds door de familie Luft bewoond en wordt daaraan, als de voortekenen zich niet bedriegen, in ieder geval nog een generatie vastgeknoopt. De boerderij is nu dan ook vele malen groter dan toen de eerste Luft, die behalve landbouwer en klompenmaker ook nog als calicotwever in de boeken stond, deze met zijn broer in handen kreeg.

het Lölf, bewoond door Leussink

Het jaar 1848 is een belangrijk jaar in de geschiedenis van het erve Lölf. Het lijkt dat er op de boerderij door de familie Lölf/Ter Duis plaats gemaakt moest worden voor een andere familie.

Op 29 februari 1848 werd in de registers van de burgerlijke stand van de gemeente Tubbergen het huwelijk ingeschreven van Hermannus Johannes ("Harmen Jan") Leussink, oud 36 jaar en zoon van Berend Wergers op Leussink en Janna Blankenvoort uit Vasse, met Martha Wigger, oud 32 jaar en dochter van Berend Velers op Wigger en Janna Brunninkhuis uit Hezingen. Een aandachtig lezer zal het opgevallen zijn: Martha Wigger was de twaalf jaar jongere zuster van Janna Wigger, de bewoonster van het Oude Lölf, die waarschijnlijk tot 1847 of 1848 de bewoonster van het Lölf geweest was.

Harmen Jan, die ook kortweg met Hermen of iets dergelijks moet zijn aangeduid, was landbouwer van beroep. Hij had zijn militaire dienstplicht vervuld bij het corps Rijdende Artillerie. Op zijn oudershuis, het erve Leussink in Vasse, was geen ruimte voor hem. Zijn stiefbroer Albertus Leussink had die boerderij overgenomen. Diens vader Gerrit Jan Vrooink had in de zomer van het jaar 1789 het erve Leussink voor f.9000,- gekocht, en was vervolgens met zijn gezin van het Nijkamp naar het Leussink verhuisd. Na het overlijden van Gerrit Jan in 1795 of 1796 was bij het hertrouwen van diens weduwe met Berend Wergers bij huwelijksvoorwaarden bepaald dat een zoon van Gerrit Jan Vrooink de

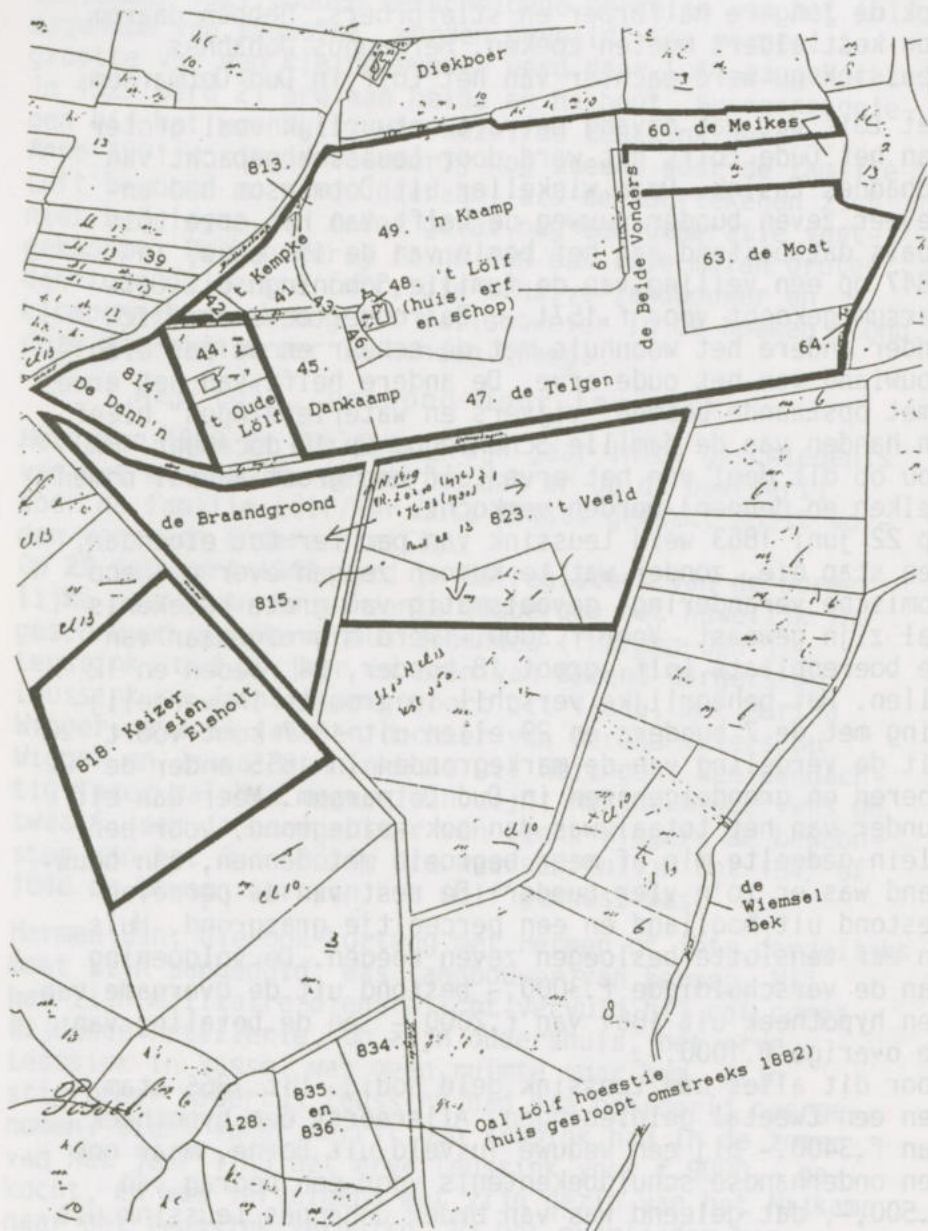
boerderij zou overnemen. De overige broers en zusters, en ook de jongere halfbroer en stiefbroers, hebben daarom hun kost elders moeten zoeken. Hermannus Johannes Leussink nu werd pachter van het Lölöf in Oud Ootmarsum.

Het Lölöf was wat omvang betreft natuurlijk veel groter dan het Oude Lölöf, het werd door Leussink gepacht van Johannes Ensink. Deze winkelier uit Ootmarsum had ongeveer zeven bunder ruwweg de helft van het erve Lölöf zoals dat bestond aan het begin van de 19e eeuw, in 1847 op een veiling van de familie Schöningh uit Ootmarsum gekocht voor f.1571,-. Daaronder bevonden zich onder andere het woonhuis met de schuur en de percelen bouwland van het oude erve. De andere helft van het erve "met opstaande boomen, vijvers en waterleidingen" bleef in handen van de familie Schöningh. Op 19 december 1870 zou op dit deel van het erve Lölöf een groot aantal bomen (eiken en dennen) worden verkocht.

Op 22 juni 1863 werd Leussink van pachter tot eigenaar, een stap die, zonder wat te kunnen zeggen over een economische verandering, gevoelsmatig van grote betekenis zal zijn geweest. Voor f.3000,- werd hij eigenaar van de boerenplaats Lölöf, groot 18 bunder, 84 roeden en 12 ellen. Het behoorlijke verschil in grootte in vergelijking met de 7 bunders en 20 ellen uit 1847 komt voort uit de verdeling van de markegronden in 1855 onder de boeren en grondeigenaren in Oud Ootmarsum. Meer dan elf bunder van het totaal was dan ook heidegrond, voor een klein gedeelte min of meer begroeid met dennen, aan bouwland was er zo'n vier bunder. De rest van de percelen bestond uit hooiland en een perceeltje grasgrond. Huis en erf tenslotte besloegen zeven roeden. De voldoening van de verschuldigde f.3000,- bestond uit de overname van een hypotheek uit 1861 van f.2000,- en de betaling van de overige f.1000,-.

Voor dit alles had Leussink geld nodig. Uit 1865 stammen een tweetal geldleningen. Allereerst een hypotheek van f.3400,- bij een weduwe Tusveld uit Borne, maar ook een onderhandse schuldbekentenis voor een bedrag van f.500,-, dat geleend was van broer Johannes Leussink uit Mander.

Deze Johannes Leussink en Hermannus Johannes Leussink konden zagezegd goed met elkaar. De bescheiden rente van 3½ procent op de onderhandse lening, tegen normaal 4 of

Situatieschets erve Lölff ± 1880

Situatieschets van vlak na 1880 met de veldnamen, zoals die nu nog bekend zijn.

Eigendom van Hermannus Johannes Leussink (art.nr.2111) waren destijds de navolgende percelen:

Het Lölf, Denekamp sectie D.

41	hooiland		37	roeden, 10	ellen
42	dennebosch		04	roeden, 00	ellen
43	grasgrond (weg)		15	roeden, 70	ellen
45	dennebosch		89	roeden, 30	ellen
46	hakhout		08	roeden, 10	ellen
47	bosch	3 bunder	57	roeden, 50	ellen
48	huis en erf		06	roeden, 90	ellen
49	bouwland	4 bunder	05	roeden, 40	ellen
60	hooiland		64	roeden, 20	ellen
61	water als weiland		06	roeden, 40	ellen
63	hooiland	1 bunder	90	roeden, 70	ellen
64	water als weiland		03	roeden, 70	ellen

Lölfsveld, Denekamp sectie D

813	heide		11	roeden, 48	ellen
814	heide met dennen				
	later alleen dennen		96	roeden, 83	ellen
815	heide	2 bunder	52	roeden, 83	ellen
818	heide	3 bunder	93	roeden, 53	ellen
823	heide	4 bunder	10	roeden, 03	ellen

Totaal 23 bunder 53 roeden, 12 ellen

De perceelnummers 39, 44, 128, 834 en 836 behoorden tot het Oude Lölf, bewoond door de familie Ter Duis of Lölf (Luft).

Perceelnummer 835 betrof voor 1883 het huis en erf. Na de inschrijving van de afbraak hiervan volgde samenvoeging met nummer 836 tot een perceel broekgrond (heide en weiland). Het nieuwe Lölf werd op het vroegere perceelnummer 44 opgericht.

4½ procent, zegt misschien niet veel, het testament van Johannes Leussink van 27 april 1877 echter genoeg. Hij was 72 jaar toen hij het opmaakte, niet zo jong meer, maar ook zonder kinderen. Daarom kon hij vrijelijk over zijn bezittingen beschikken. Onder voorbehoud van vruchtgebruik op de gehele nalatenschap door zijn echtgenote Gesina Booijink werd tot algeheel erfgenaam benoemd:

"mijnen broeder Hermannus Johannes Leussink, landbouwer wonende op het plaatsjen Lölf in Oud Ootmarsum gemeente Denekamp en bij diens vooroverlijden zijne kind of kinderen bij plaatsvervulling of in zijn plaats".

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat het niet helemaal zo ging. Een mens kan z'n visie nu eenmaal wijzigen. Op 17 oktober 1881 werd het testament veranderd. Als algeheel erfgenaam benoemde Leussink zijn vrouw, die op haar beurt op die datum haar nicht Maria of Truida Booijink tot universeel erfgenaam maakte. Bernardus Heesink, landbouwer op het erve Heesink in Nutter en die getrouwd was met hun nichtje Aleida Leussink, werd een hypothecaire schuldvordering voor een bedrag van f.600,- in het vooruitzicht gesteld.

In 1874 werd in de kadastrale registers de aankoop ingeschreven van zeven percelen, voornamelijk bestaande uit (dennen)bos, die Harmen Jan Leussink had gekocht van pastoor Teusse in Vasse. Deze had die percelen geërfd van de familie Schöningh uit Ootmarsum die, als vermeld, aan het begin van de 19e eeuw het gehele erve Lölf in haar bezit had. Nagenoeg alle percelen van het vroegere Lölf waren nu eigendom van de familie Leussink geworden. Twee percelen waren bezit van de familie Ter Duis of Lölf (Luft).

R.F.A. Rorink
(Oldenzaal)

(wordt vervolgd).

Het bekijken van monumenten
als stille getuigen van het verleden
voert je gedachten
vaak ver terug.

HUWELIJKSVORWAARDEN 1712

Op verschillende boerenerven kunnen we nog oude akten aantreffen over de geschiedenis van het erf. Het gaat daarbij zoal om hypotheekakten, aan- en verkopen en papieren betreffende erfrecht.

Vele van deze familie-archieven van erven uit de gemeente Denekamp, zijn in foto-kopie bij de Stichting Heemkunde Denekamp aanwezig.

In de collectie "Ellenboer" (Blokhuys) uit Denekamp trof ik onder meer een akte aan gedateerd 24 juli 1712, welke bevat huwelijksvoorwaarden tussen Jan Lubbersen ten Holskatte (Hulskotte) te Beuningen en Janna Arentsen ten Ellenhuys in de boerschap Denekamp.

De inhoud van deze akte geef ik hier in hedentijds taal-gebruik weer.

1. Bruidegom en bruid zullen gaan trouwen en als zodanig gaan leven, zoals dat van eerlijke mensen verwacht mag worden.
2. De bruidegom belooft aan zijn bruid alsmede op het erf te brengen een bedrag van honderd rijksdaalder. Daarnaast krijgt hij van zijn ouders een bedrag van twee honderd gulden, alsmede een koe en een gust beest.
3. Arent ten Ellenhuys en diens vrouw Aelken beloven aan hun dochter de behuizing over te doen op voorwaarde dat de jongelui de ouders in kost en drank naar vermogen zullen onderhouden. Daarnaast zal de moeder van de bruid jaarlijks een spint lien (vlas) mogen zaaien voor eigen gebruik mits zij dit zelf verwerkt. Mochten de ouders en de jongelui niet met elkaar overweg kunnen, dan zullen de ouders voor de rest van hun leven de voorkamer van het huys kunnen gebruiken met daarbij een half mud land (ruim $\frac{1}{4}$ ha) in de garden.
4. Besloten is voorts, dat de twee andere kinderen van Arent ten Ellenhuys een bedrag in geld krijgen; te weten Arent f.25,-, wat hij zal krijgen als hij meerderjarig

wordt of gaat trouwen; dochter Gertruy kan rekenen op f.50,- met daarbij een koe, wat zij eveneens zal krijgen bij meerderjarig worden of als ze gaat trouwen. Mochten de beide kinderen ziek worden dan mogen zij gedurende die tijd bij de huwelijkspartners intrekken.

5. Tussen bruidegom en bruid en aanwezige vrienden en verwanten is tot slot het volgende overeengekomen, wanneer zij zonder erfgenamen mochten komen te overlijden, wat God lang zal verhoeden; ingeval de bruidegom voor de bruid overlijdt zullen zijn ingebrachte goederen op het Ellenhuis blijven; als de bruid eerder komt te sterven zal de bruidegom eigenaar blijven van het Ellenhuis en zal hij daarop weer mogen trouwen.

De akte is vervolgens ondertekend met merken van bruidegom en bruid en van overige aanwezigen: Arendt ten Ellenhuis, vader van de bruid; Gerrdyt Lubbertsen, broer van de bruidegom; Hinderick Braeckman, oom van de bruid; Arent Luycassen ten Ellenhuis, oom van de bruid; Eylyt Lubbersen, broer van de bruidegom; Aelken ten Ellenhuis, moeder van de bruid; alsmede de getuigen Henrick Froen, Berendt Kappelhoff en Luykes Hermensen Gortemaker.

Uit: Weekblad voor Oldenzaal
en Omstreken 13 juni 1891

H.Boink

G. J. Meinders, Tailleur te Denekamp,

zich belastende met het onderwijs in de kleermakers-snijkunst, maakt belanghebbenden opmerkzaam, welke dezen zomer den cursus hierover wenschen mede te maken, zich daarvoor ten spoedigste aan te melden. Met 2 à 3 leerlingen te zamen kan er eene voordeelige overeenkomst gesloten worden. Dadelijk kan zich hier den belanghebbende overtuigen wat er geleerd moet worden en den leerling zelve ondervragen of hij zich wat beters en doelmatigers zou kunnen denken te leeren; zoo dat waar was zou ik een ieder aanraden het maar te leeren.

Om hierover te kunnen oordelen, wordt den leerling van meerdere snijmethode de grondslag er van voorgelegd om die te vergelijken met hetgeen hier geleerd wordt. De methode behandelt jassen, overjassen, vestons, vesten, broeken, kniebroeken, priesterkleeding en andere voor komende kledingstukken.

Zwanenbloem

De zwanenbloem (*Butomus-umbellatus*) is een oeverplant met stijve bajonetachtige bladeren. Deze aan zoetwater voorkomende oeverplant is de enige soort van dit geslacht, die in ons land voorkomt. De wetenschappelijke soortnaam *Umbellatus* slaat op de schermvormige bloeiwijze (*umbra*): schaduw, scherm of zonnescherm, hier dus schermdragend.

Een sage over deze lievelingsplant van de bloemengodin Flora gaat als volgt. De zoon van Faunis Acis was verliefd op de mooie Galatea, de mooiste onder de nimfen. De liefde was wederkerig. De cycloop Polyphemus was eveneens zwaar verliefd op haar, maar hij werd met hoon en spot teruggewezen, wat bij hem haatgevoelens opwekte. Toen hij de twee geliefden in de schaduw van een boschage zag minnekozen verteerde jaloezie hem zo, dat hij een rotsblok naar de twee gelukkigen wierp. De goddelijke nimf gelukte het aan de dodelijke worp te ontkomen door in de rivier te duiken, maar Acis werd jammerlijk getroffen en onder het rotsblok verpletterd. Op verzoek van Galatea werd hij in een riviertje veranderd, dat onder het ontstane gat van de rotsblok was ontsprongen. Uit de golven verscheen toen de ongelukkige Acis, maar hij was veranderd in de ons bekende zwanenbloem.

OM BIJ DE HAND TE HEBBEN

Stichting Heemkunde Denekamp

't HEEMHOES

Kerkplein 4, 7591 DD Denekamp;
tel. (05413) 4656.

't Heemhoes is het informatie-
en documentatiecentrum voor
heemkunde in Denekamp.

Geopend: ma/vr 9-12; do tevens
18.30-2130 uur.

Beheerder: J.A.den Ouden; tel.
privé (05413) 2800.

Administrateur: J.Zanderink;
tel. privé (05413) 2106.

Bibliothecaresse/Archief:
mevr.Th.Aasma-ten Broeke; tel.
privé (05413) 2434.

BESTUUR

H.A.Benneker, voorzitter;
H.Boink, secretaris; H.J.Aasma,
penningmeester; H.A.Meek; A.B.
Morsink; H.Nolten; W.A.J.Nij-
huis; J.A.den Ouden; B.Tijhuis;
G.J.Tijscholte en S.Wynia.

SECRETARIAAT

Diepengoor 16, 7591 BW Dene-
kamp; tel. (05413) 2261.

AANMELDEN DONATEURS

Aanmelden van donateurs kan
bij 't Heemhoes of secreta-
riaat. De kosten zijn per
jaar minimaal f.17,50. Hogere
bijdragen zijn van harte
welkom.

BANK/GIRO

ABN-bank Denekamp:
59.57.16.547;
Rabobank te Denekamp:
11.07.53.003.
Postgiro: 5565614.

werkgroepen

BEHEER EN ORGANISATIE

H.C.M.Boink-Wagenvoort, Die-
pengoor 16, 7591 BW Denekamp;
tel. (05413) 2261.

BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF

Th.Aasma-ten Broeke, Willem
Wegewartstraat 1, 7591 TZ
Denekamp; tel. (5413) 2434.

BOERDERIJENONDERZOEK

H.Nolten, Bromeliastraat 50,
7591 XV Denekamp; tel. (05413)
2800.

DIALECT EN FOLKLORE

J.A.den Ouden, de Roerdomp 42,
7591 JB Denekamp; tel. (05413)
2800.

DIAPRESENTATIES

W.A.J.Nijhuis, Kasteellaan 4,
7591 PT Denekamp; tel. (05413)
1453.

EXPOSITIES

H.Boink, Diepengoor 16, 7591
BW Denekamp; tel. (05413)
2261.

FLORA & FAUNA

H.A.Meek, de Plevier 7, 7591
JJ Denekamp; tel. (05413)
3095.

GENEALOGIE

G.J.Tijscholte, Damweg 16,
Tilligte; tel. (05412) 51447.

GESCHIEDENIS

H.J.Aasma, Willem Wegewart-
straat 1, 7591 TZ Denekamp;
tel. (05413) 2434.

JUMELAGE METELEN

H.C.M.Boink-Wagenvoort, Die-
pengoor 16, 7591 BW Denekamp;
tel. (05413) 2261.

STICHTING HEEMKUNDE DENEKAMP

Sinds 1975 is er in Denekamp een heemkundegroep, welke tot haar werkterrein kan rekenen het gebied van de gemeente Denekamp.

Heemkunde wil zeggen de kennis van het eigen heem, de eigen omgeving, de streek waarin men woont. Voorts wordt hiermee aangeduid de kennis van zeden en gebruiken en van de opvattingen en overleveringen van de bevolking in verband met de aard van het land. Onder heemkunde verstaan we ook de zorg voor monument en landschap.

De doelstelling hierbij van de Stichting Heemkunde Denekamp is om door studie en onderzoek het verleden te analyseren en daarover te publiceren. Hierdoor wordt getracht waardering te wekken voor wat in de gemeente Denekamp door de natuur en de vroegere cultuur tot stand is gekomen. Met het verleden dat daarmee tot leven is gekomen wordt de dag van vandaag mede gestalte gegeven. Het aangeven van de toekomstige ontwikkeling wordt immers mede bepaald door de wetenschap, dat kennis van het verleden niet kan worden gemist, want in het verleden en het heden ligt de toekomst besloten.

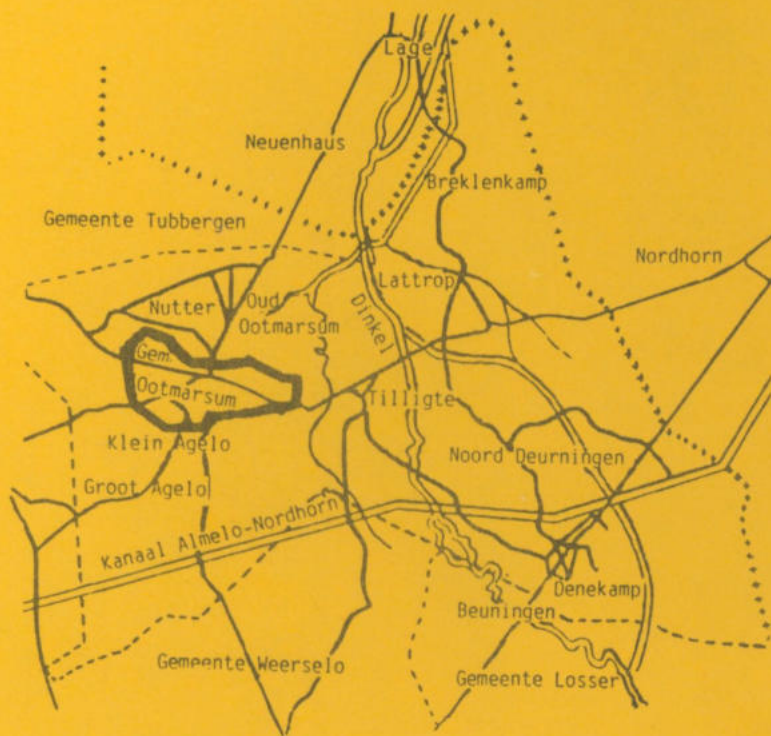
Om deze doelstelling te verwezenlijken heeft de Stichting Heemkunde Denekamp verschillende werkgroepen. Daarnaast is er het zestig pagina's tellende contactorgaan 't Onderschoer, dat vier keer per jaar verschijnt en kosteloos wordt toegezonden aan de donateurs. Voorts worden enkele keren per jaar bijeenkomsten en excursies gehouden voor de donateurs.

De donateurs hebben alle gelegenheid mee te denken en mee te praten over allerlei zaken die de stichting aangaan.

De Stichting Heemkunde beschikt over een eigen huisvesting, in 't Heemhoes, het informatiecentrum voor heemkunde. Hierin is het archief en de bibliotheek ondergebracht. Tevens vinden hier de werkbijeenkomsten en vergaderingen plaats. Boeken kunnen door de donateurs kosteloos worden geleend, waarvoor een catalogus beschikbaar is.

Hebt u belangstelling om mee te denken of ergens actief aan mee te doen, dan is dat mogelijk door lid te worden van een van de werkgroepen, zoals geschiedenis, flora en fauna, dialect en folklore. De adressen staan hiernaast. Nadere inlichtingen hierover zijn te krijgen op 't Heemhoes, waar u geheel vrijblijvend kunt binnenlopen.

GEMEENTE DENEKAMP

De kaart geeft het werkgebied weer van de Stichting Heemkunde Denekamp. Binnen deze gemeente ligt de gemeente Ootmarsum, zoals u kunt zien. De gemeente Denekamp heeft een oppervlakte van 8823 hectare en telt ruim 12.000 inwoners, welke wonen in de volgende kerkdorpen en buurtschappen (de vroegere marken): Denekamp, Noord Deurningen, Lattrop, Breklenkamp, Oud Ootmarsum, Nutter, Groot Agelo, Klein Agelo en Tilligte.